

ВНЗ «Український католицький університет»

Факультет суспільних наук

Кафедра журналістики

Пояснювальна записка

до магістерського проекту

(або магістерської роботи)

освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр

на тему «Небайдужі»: серія історій про місцевих активістів»

Виконала:

студентка 6 курсу, групи СЖУ 17/М

галузі знань

06 «Журналістика»

спеціальності

061 «Журналістика»

Саєвич І. А.

Керівник — Яневський Д. Б.

Консультант — Красовська З. Ю.

Рецензент — Ощудляк О. І.

Львів – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Соціальне спрямування мультимедійних історій: український і закордонний досвід	
1.1. Мультимедійний сторітелінг: особливості та тенденції.....	7
1.2. Соціальна журналістика в Україні: тенденції розвитку.....	17
РОЗДІЛ 2. «Небайдужі»: творча лабораторія журналіста	
2.1. Створення циклу мультимедійних історій «Небайдужі».....	21
2.2. Аналіз матеріалів циклу «Небайдужі»: недоліки і перспективи формату.....	31
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена потребою розповісти про громадську активність у форматі історій. Із все глибшим проникненням онлайн середовища у життя аудиторії, журналісти щоразу частіше подають дані за допомогою розповідей. Це стає особливим стилем медіа. Зокрема, зараз з'явилася ціла низка видань основою яких є історії про людей — це «The Ukrainians», «Ukraïner», Reporters та інші. Через історії читачам легше сприймати складні процеси й виділяти головне у потоці інформації. Крім того, аудиторія може впізнати себе у героєві й через співпереживання, глибше зануритись в проблематику матеріалу. Щоб розкрити тему максимально повно, журналісти все частіше намагаються доповнювати історії аудіовізуальними елементами.

В останні декілька років мультимедійність стала одним з головних трендів журналістики. В Україні такий підхід почав набирати популярності після Революції Гідності. У такому форматі здебільшого розповідали про людей, які були учасниками подій на Майдані. Згодом ця хвиля переросла в історії про активізм. А з прийняттям закону про децентралізацію влади, тема набула ще більшої популярності. Попри це, пересічні українці не завжди знають про людей, які творять зміни, навіть якщо ці люди — їхні сусіди чи земляки.

Щоб максимально глибоко розкрити тему дослідження, в основу цієї наукової роботи увійшли праці з теорії мультимедійного сторітелінгу авторства дослідників: С. Гітнера, Г. Качкаєвої, А. Золотухіна, О. Нестеренко, О. Силантьєвої, М. Дезе, М. Гарсіо, Т. Вонга. Також корисними були праці з репортажу В. Павліва, М. Паплаускайте, С. Рейтар та інших.

У цій науковій роботі локальний активізм розкрито через історії про конкретних людей: реставратора-волонтера, який відновлює двері й синагогу у своєму місті; селян, що започаткували сортування сміття; активістів, які проводять пошуки останків вояків; людей, які опікуються сім'ями, що опинились в складних життєвих обставинах. Матеріали про цих героїв

складають цикл із загальною назвою «Небайдужі», який має на меті допомогти аудиторії проаналізувати суспільні процеси.

Всі матеріали циклу написані у репортажному стилі. Більшість публікацій містять аудіоеlementи. Такий формат мультимедійного сторітелінгу — рідкість для українських медіа.

Мета роботи — вивчити особливості мультимедійного сторітелінгу на соціальну тематику, запропонувавши авторську серію історій про активістів на місцях.

Для реалізації мети запропоновано такі **завдання**:

- дослідити особливості мультимедійного сторітелінгу;
- проаналізувати досвід українських і закордонних медіа в створенні мультимедійних історій на соціальну тематику;
- проаналізувати характерні жанрові переваги сторітелінгу;
- показати структурні елементи мультимедійних історій;
- дослідити тенденції використання аудіо, як складової мультимедійних історій;
- описати особливості роботи над текстами та проаналізувати власний доробок — цикл матеріалів під загальною назвою «Небайдужі», ґрунтуючись на особливостях і засадах мультимедійної журналістики.

У роботі використано такі **методи дослідження**: спостереження, описовий метод, порівняльний метод, інтерв'ю. Спостереження дало можливість побачити особливості жанру на основі конкретних прикладів у медіа, зокрема, на основі матеріалів видань The New York Times, Esquire, «Радіо Свобода», The Ukrainians, Platfor.ma, «Передова», Ukraïner, «Такие дела», «Новое время», «Новая газета», Reporters. Це допомогло визначити тенденції соціальної мультимедійної журналістики й варіативність методів мультимедійного сторітелінгу.

Описовий метод використаний у підготовці матеріалів, зокрема, завдяки ньому вдалося передати атмосферу, про яку йшлося у текстах циклу «Небайдужі».

Порівняльний метод допоміг дослідити те, як різні медіа використовують мультимедійні інструменти. Це допомогло виробити власні підходи до підготовки матеріалів.

Завдяки інтерв'ю вдалося зібрати матеріал для написання історій.

Об'єкт дослідження — авторські мультимедійні історії, **предмет дослідження** — мультимедійні засоби у матеріалах на соціальну тематику в циклі «Небайдужі».

Новизна роботи полягає в аналізі підходів різних редакцій до створення мультимедійних історій, зокрема, «Громадського радіо» і Reporters. В науковій роботі досліджено те, як ці два видання працюють із мультимедійними форматами, які елементи застосовують, а які вважають не дієвими. Завдяки порівняльному аналізу вдалося не лише показати особливості мультимедійного сторітелінгу, але й на конкретних прикладах побачити його модифікації. Також у цій науковій роботі досліджено те, як аудіоконтент впливає на сприйняття аудиторією мультимедійних історій, які переваги він має і за якими правилами функціонує на українському й іноземному медіаринках. Зокрема, на основі експертних інтерв'ю ми намагалися спрогнозувати, яке майбутнє чекає вітчизняний мультимедійний сторітелінг з аудіоелементами. Подібних досліджень в Україні немає.

Теоретичне та практичне значення полягають у тому, що отримані результати допоможуть журналістам і редакторам краще зрозуміти алгоритми роботи над мультимедійними історіями. Сформовані методичні рекомендації, на прикладах матеріалів циклу «Небайдужі», сприятимуть формуванню власного стилю. Цими рекомендаціями зможуть послуговуватися у своїй роботі працівники медіасфери. Також матеріали дослідження можна буде використати для проведення лекційних чи практичних занять з профільних дисциплін.

Структура наукової роботи зумовлена її метою і завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтована актуальність теми дослідження, сформульована мета, завдання, об'єкт і суб'єкт дослідження, вказана основна емпірична база, описані методи роботи, наукова новизна та цінність отриманих результатів.

У першому розділі, під назвою «Соціальне спрямування мультимедійних історій: український та закордонний досвід», описано визначення мультимедійного сторітелінгу, його жанрові особливості й етапи розвитку. Окреслено його взаємозалежність з іншими жанрами та видами матеріалів, зокрема, репортажем і подкастами. Розглянуто приклади мультимедійних матеріалів на соціальну тематику.

У другому розділі, під назвою «Небайдужі»: творча лабораторія журналіста», описано принципи та особливості роботи авторки над серією матеріалів й проаналізовано мультимедійні історії циклу «Небайдужі». У висновках зазначено основні положення магістерської роботи. У додатках подано мультимедійні історії циклу.

РОЗДІЛ 1. СОЦІАЛЬНЕ СПРЯМУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ІСТОРІЙ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

1.1. Мультимедійний сторітелінг: особливості та тенденції

Головний сучасний медіатренд, який все стрімкіше набуває популярності в українських й іноземних медіа — сторітелінг. Це мистецтво розповідати історії. Ювал Ной Харарі, автор книг «Номо Деус: Коротка історія завтрашнього дня» і «Sapiens: Коротка історія людства», говорив, що людина стала чимось більшим ніж тварина тому, що здатна вірити у міфи, домовлятися про те, як влаштований світ. І все це, на його думку, ми називаємо історіями [27].

Чимало досліджень доводять, що історії більш ефективні ніж простий виклад фактів. Зокрема, автори книги «Теми. Люди. Історії. Антипосібник для журналістів» зазначають: «маркетологи вам скажуть, що історії краще продають, нейробіологи запевняють, що під час слухання історій вмикаються ширші зони мозку, не задіяні під час споживання сухих новин»[25]. Також журналіст Harvard Business Review, Пауль Зак, у статті «Чому ваш мозок любить історії» зазначає, що завдяки емоційному зв'язку аудиторії із героями історій виникає емпатія. Це допомагає читачам глибше зануритись у проблеми й зрозуміти складні процеси, контекст і перешкоди з якими зіштовхуються герої [34].

З розвитком технологій, підходи журналістів до розповідання історій почали трансформуватися. Зокрема, все більшої популярності набуває мультимедійність. Вона допомагає краще втримати увагу аудиторії. Видання «Європростір» наводить на підтвердження цієї тези таку статистику: «через 72 години людина в середньому пам'ятає 10% від почутого. Якщо ж додати візуальну складову, то цей показник зростає до 65%» [30].

Попри те, що мультимедійність стала трендом журналістики лише зараз, цей термін вперше використали у 60-ті роки минулого століття, щоб позначити шоу з елементами кінематографу, слайд-шоу, музики й світлового оформлення.

Дослідниця А. Г. Качкаєва у книзі «Мультимедійна журналістика» пише, що для того аби матеріал вважався мультимедійним у ньому має бути використано два і більше каналів передачі, які розраховані на сприйняття різних органів чуття [9]. Таку ж думку наводить голландський дослідник інтернет-журналістики Марк Дезе. У науковій статті «Що таке мультимедійна журналістика?» він пише, що для мультимедійної історії достатньо використання двох і більше форматів (тексту, музики, статичного або рухомого зображення, графіки, елементів гіпертексту) [32].

Основна мета такого поєднання — підсилення тексту для збагачення відчуттів аудиторії. Окрім того, мультимедійність додає історії глибини і контексту, допомагає читачам побачити повну картину, а не якийсь один із її кутів. А. А. Золотухін і Ю. Н. Мажаріна в науковій статті «Лонгрід, сноуфол, мультимедійна історія — як нові вершини журналізму» пишуть, що завдяки фотографіям, відео, інфографіці, 3-D панорамам виникає ефект повної присутності [7].

Мультимедійна історія є якісною тоді, коли кожен елемент використано з конкретною метою: відео — щоб показати дію; фотографії — щоб показувати сильну емоцію або ключовий момент; аудіо — для захоплення привабливих цитат або передання навколишнього звуку; графіку — щоб показати складні процеси та дані у простому форматі.

Візуальне наповнення повинно відповідати основній лінії історії, тобто бути розміщеним у тій частині тексту, якої воно стосується. Дослідниця Оксана Силантьєва стверджує, що кожен елемент повинен мати самостійне значення і в симбіозі з іншими породжувати цілісний образ [22].

Також важливо продумувати побудову матеріалу з огляду на сенсову складову. У своїй книзі «Мультимедійна журналістика для цифрових комунікацій», медіадослідник Сет Гітнер зазначає, що мультимедійна історія має складатися з п'ятох елементів: дія (A – is for action), бекграунд (B – is for background), розвиток історії (D – is for development), кульмінація (C – is for climax), закінчення (E – is for ending) [33].

Втім, зафіксованої структури мультимедійної історії немає. Автор може будувати її так, як захоче. Немає і градації того, наскільки кожен з елементів мультимедійного сторітелінгу важливіший від іншого. Винятком є текст, адже саме він найчастіше і є основою мультимедійних історій.

«У мультимедійних історіях мета тексту, з одного боку, – поінформувати, а з іншого — не знудити. Не потрібно описувати візуальні моменти – їх відображають фото і відео. У тексті можна передати враження про людину чи місто», — стверджує Андрій Приймаченко, засновник продакшн-студії «Передова» [20]. Він наводить таку класифікацію мультимедійних історій:

- короткі мультимедійні форми — це історії інформаційного спрямування в основі яких текст, одне відео і декілька фото. Їхня мета — надати аудиторії вичерпну інформацію для розуміння теми;
- мультимедійні лонгріди — великі за обсягом історії в яких може бути декілька відео, аудіо, текст-репортаж, ілюстрації та підбірки фото. Мета такого матеріалу — глибше розкрити якесь явище чи процес;
- мультимедійні звіти — середні за обсягом історії із використанням фото, відео, тексту й, за необхідності, графічних елементів. Мета — систематизація даних [28].

Є й інші класифікації текстів мультимедійних історій. Зокрема, науковиця О. А. Нестеренко стверджує, що є жанри раціональної журналістики (ньюз-фічер, коментар, аналітична стаття, експертне інтерв'ю) і жанри емоційної журналістики (емоційний репортаж, фічер, особистісне інтерв'ю, портрет, нарис) [17]. Мета жанрів, які входять до першої категорії, — інформування й пояснення певних тенденцій і явищ про які йдеться у матеріалі. Це, наприклад, текст видання «Новое время» під назвою «Історія Гогольfest» [47]. В матеріалі є розповідь про однойменний фестиваль, аналітика того, як він змінювався з роками та пояснення основних тенденцій.

А от жанри емоційної журналістики, на думку науковиці, мали б викликати в читача сплеск почуттів. Серед них є репортаж, тобто матеріал завдяки якому аудиторія може зануритися в атмосферу оповіді. Цей жанр

входить до класифікації й колишнього головного редактора видання *Esquire Ukraine* — Олексія Тарасова. Він виділяє такі різновиди текстів для мультимедійних історій: людські історії (people stories), реконструктори та репортажі [23]. Перший тип — це історії про людей, портретні інтерв'ю або нариси. У такому форматі часто працюють *The Ukrainians* та «Українська правда. Життя». Реконструктори ж допомагають перенести читача в минуле й відновити перебіг подій. Такий метод застосований, наприклад, у текстах *The Insider* «Історія Євромайдану» [48] чи «Хроніки Євромайдану» від *Gazeta.ru* [55].

Загалом, обираючи тип тексту мультимедійної історії, журналіст повинен зважати на ключові вимоги до мультимедійного сторітелінгу. За словами професорів журналістики Кентського університету (Огайо, США) — це покрокова розповідь (scene-by-scene), поступове розкриття персонажа (character development), а ще ефект присутності, створений діалогами й загальним драматизмом розповіді [2]. Також в мультимедійних історіях мають бути деталі, описи місцевості, будівель, одягу, зовнішності людей, характерних дій, які виконують герої.

Всі ці елементи найкраще вписуються у жанр репортажу. Саме його найчастіше й застосовують українські видання при створенні мультимедійних історій. Наприклад, матеріал видання «Новое время» під назвою «Наш Сталінград» [43]. А ще публікації *The Ukrainians*, «Українська правда. Життя», *Mediaport*, *Reporters* та інших медіа.

Репортажність — один із трендів також серед іноземних медіа. Зокрема, мультимедійна історія *The New York Times* під назвою *Snow Fall* теж написана у репортажному стилі [62].

Обравши жанр репортажу, як основи мультимедійної історії, варто ознайомитись із його особливостями. Для польської журналістки Катажини Квятковської-Москалевіч репортаж — це губка, яка вбирає картини, розмови і почуття [19]. Водночас, важливо, щоб текст був не просто описом побаченого, а глибшим аналізом. За словами Анастасії Рингіс, репортерки «Українська

правда. Життя», кожен репортаж — це формулювання питання, спроба зрозуміти якесь явище [24]. Тоді він стає інструментом пошуку сенсів, а не просто ретрансляції реальності. У польській школі репортажу це називають «доданою вартістю фактів». Такого ефекту можна досягти завдяки декільком сюжетним лініям, пошуку паралельних історій і метафоричності. «Часом через метафору, деталі й символи можна сказати більше, ніж переповідаючи всю історію людини», — стверджує репортерка Марічка Паплаускайте [14].

Також у репортажі мають бути елементи аналітики. Це допомагає не просто показати проблему, а пояснити її, вивести на глобальніший рівень. Такий метод застосовує у своїх матеріалах, зокрема, редакторка видання «Лівий берег», Соня Кошкіна. За її словами, в тексті повинно бути чотири елементи: інтерв'ю з героєм, загальна картина, аналітика і репортажні моменти. Аналітику Кошкіна радить розбавляти діалогами й образами, які б зачіпали читача [11].

Натомість Володимир Павлів стверджує, що репортаж не повинен, як розслідування чи аналітика, щось доводити. Він має лише показувати «що» та «як» відбулося і передавати це у динамічній формі: з допомогою коротких і чітких фраз, емоцій, зміни ситуацій, чергування описів та спостережень [18].

Описи найкраще передавати через деталі. «Деталі, як кажуть класики, будують репортаж. Вони краще запам'ятовуються, ніж розлогі описи. Деталь може змінити настрій, посіяти недовіру чи викликати симпатію», — каже Володимир Павлів [18]. Втім, найцікавішими, на думку дослідника, у репортажі є герої. Вони повинні бути унікальними і не повторювати характеристик одне одного.

Щоб побачити унікальні риси героя, його необхідно максимально розкрити. Аби він був щирим у своїх словах і діях, журналіст має навчитися співпереживати й бути щирим у відповідь. Репортер повинен спілкуватися з героєм на рівних, а не сперечатися чи переконувати в чомусь, бо в такому випадку він стає співучасником подій. Хоч повинен бути лише непомітним спостерігачем — стверджує польський журналіст Павел Решка [12].

Водночас, головними для автора завжди повинні бути інтереси читача, саме ними він має керуватися при зборі інформації та написанні матеріалу. Інтереси аудиторії повинні бути ключовими для автора і при виборі мультимедійних елементів. Один із них — аудіо.

В останні роки дослідники фіксують стрімкий ріст популярності подкастів. Зокрема, за даними Національного громадського радіо Америки їхні подкасти зараз завантажують на 41% частіше аніж раніше [37]. В Україні ця тенденція проявляється у тому, що аудіо в мультимедійних історіях почали застосовувати навіть ті медіа, які не практикували таких підходів раніше. Наприклад, видання «Новое время».

Звукозаписи сприяють кращому просуванню й зацікавленню аудиторії текстом. Зокрема, завдяки тому, що роблять його об'ємним і допомагають читачам увімкнути фантазію. Також аудіо допомагає краще передати атмосферу оповіді.

Автори підручника «Журналістика і конвергенція: чому і як традиційні ЗМІ перетворюються у мультимедійні» виділяють такі аудіоформати для мультимедійних історій: подкаст, аудіоілюстрація, аудіоверсія тексту, аудіосюжет й аудіослайд-шоу [6].

Згідно із визначенням авторів:

- подкаст — це звуковий файл, передача чи сюжет. Це може бути як окремий запис, так і серія;
- аудіоілюстрація — це фрагмент запису, який можна віднести до якоїсь із частин тексту для того, щоб проілюструвати той уривок, у якому цей звук матиме сенсове або емоційне навантаження. Аудіоілюстрація може бути не закінченою і максимально короткою, навіть тривалістю 2-3 секунди;
- аудіоверсія — це начитаний диктором текст матеріалу. На думку авторів підручника, аудіоверсія не може бути повноцінною альтернативою стандартних сюжетів, адже у ній немає «живих голосів», «синхронів» чи «інтершумів». Однак, вона теж додає тексту «життя»;

- аудіосюжет — матеріал у якому є не лише начитаний журналістом текст, але й «синхрони» та «інтершуми». Такий тип аудіо може бути як тривалістю у 60 секунд, так і більше;
- аудіослайд-шоу — це синтез картинки і звуку, який іде на фоні фотографій, архівних кадрів, документів, карт, інфографіки чи карикатур.

У циклі матеріалів «Небайдужі» використаний жанр, який межує між аудіосюжетом і аудіоілюстрацією. Адже на відміну від аудіосюжету, не розкриває всієї суті матеріалу, але водночас надає більше інформації, ніж аудіоілюстрація. Такий тип можна назвати «аудіоанонсом», адже він коротко окреслює основні тези матеріалу, дає аудиторії можливість почути голос, інтонації, манеру розмови ключових героїв і, завдяки інтершумам, переносить в атмосферу середовища, у якому перебуває герой.

Прослухавши аудіоанонс у форматі сюжету, читач може для себе вирішити: цікава йому тема, чи ні. Якщо відповідь позитивна, то ймовірність того, що людина прочитає текст до кінця — зростає. Адже вона матиме чітке усвідомлення своєї зацікавленості.

Водночас, використовувати аудіо у мультимедійних історіях варто не завжди. Науковиця А. Качкаєва радить робити це, зокрема, тоді, коли особливості того як людина говорить, важливі не менше ніж те, що вона говорить [9]. Або коли є цитати, які важливо підтвердити наявністю запису. Аудіо робить їх більш переконливими — каже Андрій Приймаченко. На його думку, звук не повинен повторювати вже сказане у тексті: «інакше потреба поєднувати усі форми втрачає сенс» [20].

Якщо автор таки вирішив використовувати аудіо, як частину мультимедійної історії, то воно повинно бути високої якості. Винятком можуть бути лише старі записи, але тоді вони мають мати цінність. Девід Вайнтраоб, науковець із університету Південної Каліфорнії стверджує, що звук поганої якості ймовірно стимулюватиме читача закрити матеріал [40].

Висока якість — єдина вимога для всіх типів аудіо. Все інше залежить від задуму автора. Усталеної формули немає. Відтак, в аудіо можуть бути

синхрони, інтершуми, музика, начитка чи звукові ефекти. Всі ці елементи є ніби аналогом телевізійних кадрів. Як працівники телебачення використовують різні крупності для створення повної картини того, що відбувається, так і людина, яка монтує аудіо, використовує звук для своєрідної зміни крупностей. Дослідниця Оксана Силантьєва пояснює це так: використання шумів може бути фоном, ніби «загальним планом», а, наприклад, деталі у вимові героя, його емоції — «крупним планом» [22]. Працюючи за таким принципом, журналіст розставляє акценти і дає ширший спектр звуків.

Прикладами використання аудіо у мультимедійних історіях є, зокрема, матеріал *The New York Times* під назвою *Patient Voices* — це історія побудована на основі аудіо, інтерактивних елементів і тексту. В цій мультимедійній історії люди, які страждають від 34 різних захворювань, розповідають про те, як борються із ними [58]. Схожий принцип *The New York Times* застосовувало в матеріалі про Бостонські вибухи. Журналісти ідентифікували по фото і віднайшли людей, що були в момент трагедії у її епіцентрі. У матеріалі подані фото в момент вибуху і аудіоісторії, розказані самими ж героями [57].

Ще одна історія від *The New York Times* під назвою *Women Are Making the Best Rock Music Today* теж будується на аудіо [65]. В доповнення є повноекранне відео і фотографії.

Також застосовує у своїх мультимедійних історіях аудіо і видання CNN. Зокрема, там вийшов матеріал *Love Story: Voice mails of Love From Around the World* [64]. Медіа попросило читачів записати голосові повідомлення про свої любовні історії і вислати редакції. Ці розповіді проілюстровані світлинами, а також є текстова версія записів.

В Україні ж аудіо, як частину мультимедійних історій, використовують журналісти видання «Радіо Свобода». Зазвичай, це аудіосюжети довжиною від хвилини до чотирьох, у яких розкривається основна суть матеріалу. Також такий формат мультимедійного сторітелінгу застосовує і

«Громадське радіо». На сайті видання, окрім текстів, є аудіосюжети, аудіоінтерв'ю чи записи ефірів.

Також в Україні набирає популярності формат озвучення текстів, тобто створення їхніх аудіоверсій. Наприклад, «Радіо НВ» має цілу серію репортажів під назвою «Саме там». На сайті є текстові варіанти матеріалів, світлини і аудіоверсії цих репортажів. Такий формат на «Радіо НВ» називають «аудіофільмами». Аналогічний підхід застосовує нове репортажне видання Reporters.

Якщо ж говорити загалом про мультимедійні історії, то взірцем і по візуальному оформленню, і по підходу до створення тестової частини є матеріал The New York Times під назвою Snow Fall, який був опублікований у 2012 році [62]. Його вважають першим мультимедійним проектом сучасного типу. Це історія про 16-тьох лижників і сноубордистів, які потрапили під снігову лавину неподалік Вашингтона. Історія містила фото, 3D-модель гір, інтерактивну карту шторму, відео- та аудіоролики й чималий репортаж про ті події. За перше півріччя проект не раз оголошували головним трендом онлайн-журналістики. У підсумку він був номінований на Пулітцерівську премію, а всі наступні мультимедійні історії навіть якийсь час називали «сноуфолами».

Водночас О. А. Нестеренко в науковій статті «Діахронна проекція онлайн-сторітелінгу» пише, що матеріалу Snow Fall передували інші мультимедійні історії, які мали більш спрощену форму, але теж вагомо вплинули на розвиток формату [16]. Першою мультимедійною історією, на думку науковиці, є проект Blackhawk Down газети Philadelphia Inquirer [61]. Він був опублікований у 1997 році. Головна сторінка містила меню із 30-тьма текстовими частинами, двома фотогалереями, двома відео та аудіо.

Наступний етап трансформації стався у 2001 році, коли газета Durham Herald Sun розробила сайт для тексту Touching Hearts. Це історія із трьох частин («Місія», «Історія», «Люди») про американських медиків, які працювали у Нікарагуа. Цей формат дослідники називають нелінійною мультимедійною історією або «різдвяним деревом», бо вона містила аудіо, яке доводилось

завантажувати аби послухати, і відео, яке потрібно було відкривати у новій вкладці. Зараз сайт із матеріалом недоступний.

У 2007 році The New York Times спробувало об'єднати мультимедійні елементи в одній історії у зручному для читачів форматі й запустило проект Climbing Kilimanjaro [60]. У центрі історії була 3D-модель гори на тлі якої розміщувались відеоплеєр та інфографіка. Такі матеріали дослідники називають «історіями з інтегрованими мультимедійними елементами».

В Україну ж хвиля популярності довгих форм і мультимедійних історій докотилась у 2014 році — стверджує Дмитро Тужанський [3]. Тоді «Новое время» створило розділ із лонгрідами. «Українська правда» у цей рік запустила проект «Небесна сотня» — це серія мультимедійних історій про учасників Революції Гідності. У тому ж році створювати мультимедійні проекти почали The Ukrainians і ТСН. Зокрема, успішними були проекти ТСН: «Вони тримали небо» [45], «Битва за аеропорт» [44] чи «Пролітаючи над гніздом «Антонова» [51].

Якщо ж говорити про успішні сучасні іноземні проекти, то найяскравішими прикладами є, зокрема, репортаж Еллен Баррі The Russia Left Behind, в якому читачі мандрують інтерактивним маршрутом від Санкт-Петербурга до Москви [59]. У тексті багато великих фотографій і відеороликів. Ще один приклад — мультимедійна історія The Guardian під назвою Seven digital deadly sins, в якій видання намагалося описати долі звичайних людей, у форматі схожому на перший Snow Fall [35].

Якісними зразками мультимедійних історій вважають також тексти: Machines for Life від Pitchfork [6], The Long, Strange Trip of Dock Ellis (це частина проекту ESPN), Outside the Lines та інші.

Якщо ж порівнювати українські і американські мультимедійні історії, то, зазвичай, мультимедійність у вітчизняних медіа проявляється в наявності фото, відео чи інфографіки. Значно рідше є інтерактивні карти, timeline чи 3-D моделі. Наприклад, у тому ж Snow Fall мультимедійні засоби виступають не просто частиною ілюстрації історії, а засобом для глибшого проникнення в

тему. Читач має право вибору які елементи і в якій послідовності переглядати. Є велика кількість аудіовізуальних елементів: фото, відео, аудіо, інтерактивні карти, графіки.

Однією із причин чому цей тип журналістики розвивається в Україні не настільки активно, як за кордоном є те, що українські редакції не забезпечені такими ж технічними і людськими ресурсами, як їхні іноземні колеги.

1.2. Соціальна журналістика в Україні: тенденції розвитку

Об'єктом соціальної журналістики стають звичайні люди з їхніми проблемами. Цей напрямок призначений висвітлювати суперечності, які виникають в середині суспільства, показувати взаємодію людини з соціумом, державою, із самою собою. Медійники переносять турботи конкретного героя на загальний рівень: розповідають про стан усього суспільства або його окремих груп. Саме такі типи історій найчастіше і стають частиною мультимедійного сторітелінгу.

В Україні соціальна журналістика почала стрімко набирати обертів у 2014 році — у післяреволюційний період. Наприклад, за словами Віри Черниш, директорки з маркетингу видавництва «Фокус Медіа», соціальні проекти для їхнього видання у 2014 році стали ключовою платформою. «Фокус» навіть запустив соціальний проект під назвою «Герої нашого часу», після чого тираж виріс вдвічі [10].

Це доводить, що в українському суспільстві є попит на соціальну журналістику. Юрій Зіссер, головний редактор білоруського порталу TUT.BY, переконаний, що соціальні проекти — це завжди виграшна позиція, адже вони дають можливість спричиняти зміни в суспільстві.

Вплив соціальної журналістики можливий завдяки високому рівню довіри аудиторії до цього жанру. Згідно із дослідженнями компанії Edelman під назвою Trust Barometer респонденти найбільше довіряють звичайним людям, а не чиновникам, політикам чи бізнесменам [38]. Саме історії звичайних людей і є основою соціальної журналістики.

Герой повинен бути у матеріалі на першому місці. Натомість функція журналіста — лише показати систему в якій плювати на людину, а ще спробувати цю систему зруйнувати. В цьому переконана російська репортажистка Світлана Рейтер. Про героїв соціальних репортажів, на її думку, можна сказати одну фразу: «вони нікому не потрібні» [21].

Герої соціальних репортажів — це, часто, і справді люди із соціально-незахищених груп, тому готуючись до збору матеріалу журналісти повинні взяти до уваги моральні аспекти. Наприклад, журналіст не може діяти за принципом «вас багато, а я один». Потрібно бути уважним до кожного співрозмовника. Ба більше, варто перетворити розмову з героєм на короткотривалу, але щирі дружбу. Так часто робить польська репортерка Кася Квятковська-Москалевич [29]. Адже повага і чесність — це ключові моральні принципи, які діють у соціальній журналістиці.

Окрім героя важлива також тема матеріалу. Вікторія Герасимчук — редакторка відділу «Суспільство» на сайті LB.ua, наводить такий перелік тематики матеріалів соціального спрямування: освіта, наука, медицина, соціальне забезпечення, екологія, релігія. Тобто все, що стосується життя людей, зокрема, і суспільства загалом [13].

Спільною рисою всіх текстів на ці та інші теми мають бути чіткі часові рамки, логічна структура, переломні моменти, опис героїв та стосунків між ними.

Також журналістові важливо дотримуватися правила трьох «с»: слухати, спостерігати, співпереживати. Це формула авторства української репортажистки Марічки Паплаускайте. У якісному матеріалі на соціальну тематику, на її думку, має бути конфлікт, потужна історія, фактурні герої, сюжет, драматургічна композиція, діалоги, описи, деталі, завдяки яким створюється ефект присутності, а ще проста і красива мова [14].

В Українському медіапросторі в жанрі соціального репортажу працюють The Ukrainians, «Українська правда. Життя», «Новое время», Platfor.ma, Insider, Reporters, «Заборона», The Babel, LB.ua, «Фокус», «Радіо Свобода». Більшість із

них використовує засоби мультимедійності. Розглянемо особливості деяких із цих видань детальніше.

The Ukrainians публікує, зазвичай, позитивні соціальні репортажі про українців, які в різних сферах змінюють своє середовище на краще. Також це матеріали на гостру соціальну проблематику: війна, історична пам'ять, нацменшини, інклюзія. Для кращого передання атмосфери, тексти проілюстровані світлинами. Як, наприклад, матеріали: «Охоронці гірської погоди» [50], «Школа для космічного хлопчика» [41], «Стартап, сестро» [56] та інші.

«Українська правда. Життя» створює матеріали здебільшого на теми децентралізації, освіти, медицини й активізму. Ці репортажі складаються із декількох сенсових блоків і доповнені фотографіями або ж ілюстраціями. Наприклад, матеріали: «Коли сміття виносять з хати: як Дунаєвецька громада стала на 50 сміттєзвалищ чистішою» [54], «Ця школа занепадала, а тепер стає прикладом: тут батькам наливають чай, а не вимагають гроші» [41] та інші.

«Новое время» здебільшого публікує репортажі у журналі й передруковує на сайт. Тематика репортажів «Новое время» — війна, резонансні міжнародні події і злободенні теми. Нещодавно на сайті з'явився розділ із лонгрідами, де, зокрема, є і соціальні репортажі. Наприклад, матеріал: «Білі шинелі» [42].

«Заборона» публікує соціальні репортажі здебільшого про актуальні події, що стосуються захисту прав людей, протидії дискримінації осіб за національною ознакою чи сексуальною орієнтацією. Також є публікації про активних людей, зокрема, видання має проект «Чейндж-мейкери». Це не просто соціальні репортажі, а повноцінні мультимедійні історії із фотографіями, відео, ілюстраціями, графікою й іншими елементами.

The Vabel публікує репортажі здебільшого на популярні серед молодіжної аудиторії теми, ілюструючи їх фотографіями.

LB.ua публікує, зазвичай, репортажі про медицину, освіту й незахищені групи населення. Однією з авторок видання донедавна була і репортерка Маргарита Тулуп. Вона, зокрема, приділяла увагу темам проблем людей з

інвалідністю й осіб, які відбувають покарання в місцях несвободи. На її думку, запорука хорошого соціального репортажу: динаміка, ритм, документальність, емоційна насиченість, але не маніпулювання і наочність [26].

Reporters — це нове українське медіа, яке спеціалізується виключно на репортажах, здебільшого художніх. Втім, і художні репортажі можуть мати соціальне спрямування. Спектр їхніх тем теж дуже різноманітний. Матеріали доповнені фотографіями чи ілюстраціями. Також деякі тексти мають аудіоверсію.

Якщо ж розглядати іноземний досвід, то, наприклад, один з журналістів німецького *Süddeutsche Zeitung*, Инго Пец, вважає, що соціальний репортаж відіграє важливу роль у німецьких медіа. На третій сторінці видання *Süddeutsche Zeitung* щотижня розміщують великий актуальний репортаж [8]. Цей жанр часто використовують у європейській пресі. Популярний він і в Америці. Матеріали такого типу регулярно публікує видання *The New York Times*.

Підсумовуючи здобуті результати аналізу можна зробити висновок, що мультимедійна журналістика стає щоразу більше інтерактивною, поєднуючи найрізноманітніші сучасні технології та типи матеріалів: від *timelane*-оповіді до технологій 360-градусних фотографій. Крім того, з пришвидшенням темпів життя, все більше видань обирають аудіо ключовим елементом своїх публікацій, адже воно менш ресурсозатратне і, водночас, викликає в аудиторії сплеск емоцій, допомагає ввімкнути уяву й перенестись в атмосферу оповіді. Разом з тим, на відміну від інших типів матеріалів, аудіо можна прослуховувати навіть займаючись паралельними справами. Що робить його популярним.

Втім, попри зміни, які вносить у мультимедійну журналістику технічний прогрес, єдине залишається незмінним — основою матеріалів все ще є історії пересічних людей. Соціальна тематика хоч і є важливою, але не надто популярною серед аудиторії. Мультимедійність же дозволяє розповідати про вагомні речі у цікавому для читачів форматі.

РОЗДІЛ 2. «НЕБАЙДУЖІ»: ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ ЖУРНАЛІСТА

2.1. Створення циклу мультимедійних історій «Небайдужі»

Ідея створити цикл мультимедійних історій про людей, які змінюють середовище навколо себе у маленьких містечках і селах, з'явилася у серпні 2018-го року. Тоді на сайті «Громадського радіо» був опублікований матеріал мого авторства під назвою «Спочатку тут була Шевченківська хата. Як лікарі з Львівщини самостійно змінили сільську амбулаторію» [53]. Це текст, написаний у репортажному стилі, про 29-річного лікаря Ігоря Заставного, якого після закінчення навчання в університеті відправили працювати у невелике прикордонне село на Львівщині. Завдяки ініціативності лікаря колектив амбулаторії почав ремонтувати заклад, писати грантові заявки й брати участь у тренінгах. В результаті амбулаторія повністю змінилася.

Аудиторія дуже добре сприйняла цю історію. В середньому матеріали «Громадського радіо» набирають від 500 до 1 500 переглядів. Цей текст набрав 14 769 переглядів та чимало поширень і вподобань у соціальних мережах.

Це показує запит суспільства на тематику локального активізму. Підтверджують таку тезу і соціологічні дослідження. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова торік у травні проводив дослідження «Громадянське суспільство в Україні: виклики й завдання», згідно із яким більшість (60%) респондентів сказали, що громадські організації потрібні у їхніх містах і селах, але лише третина (35,5%) знає про ті громадські організації, які вже існують на рівні їхнього населеного пункту [5]. Тобто у суспільстві є запит на висвітлення таких тем.

Важливий також підхід до роботи із темами локального активізму. Наприклад, матеріал про лікаря став настільки популярним зокрема тому, що це була не просто розповідь про успішного медика, а міні-інструкція того, як впроваджувати зміни в медицині на локальному рівні. Матеріали такого типу

називають конструктивною журналістикою. Її елементи є у всіх публікаціях циклу.

Конструктивна журналістика — це коли автори не лише інформують людей про факти, які відбулись, але й показують те, як можна розв'язати соціальні проблеми. Медіадослідники Увер Крюгер та Кетрін Гілденстед вважають конструктивну журналістику форматом, який повинен повернути довіру аудиторії до медіа, імідж яких дуже змінили потоки негативних новин [4].

Важливо, що конструктивна журналістика — це не просто опис позитиву, а найперше опис проблеми й пошук відповідей на запитання: «що тепер». Дослідниця Карен Макінтайр зі Сполучених Штатів та Кетрін Гілденстед із Данії вважають, що є конструктивна журналістика рішень (історії про те, як люди долають труднощі чи реагують на них), журналістика перспективи (у матеріалах акцент зміщується на майбутнє: як можна буде розв'язати проблему, що для цього потрібно і що це дасть), журналістика миру (це коли журналіст дивиться на конфлікт, не як на битву сторін, а як на виклик і можливість розвитку. При цьому розповідає про початок конфлікту, його причини і сторони, які від цього виграють) і наративи відновлення (жанр, що висвітлює відновлення життєвих сил в людей, здебільшого, у конфліктних ситуаціях та після трагічних подій) [4].

Матеріали циклу «Небайдужі» можна віднести до журналістики рішень, адже в текстах описані проблеми, які були в минулому і те, як героям вдалося їх вирішити. У них фокус не на труднощах, а на варіантах розв'язання проблем. Наприклад, у матеріалі «Львівська Італія: як у селищі Брюховичі почали сортувати непотріб» спершу описана проблема, тобто пожежа на Грибовицькому сміттєзвалищі і те, як селище потопало у смітті. Решта тексту повністю присвячена тому, як громада боролася з проблемою і як перетворила її у можливість заробітку.

А от матеріал «Як на Львівщині ініціатива Добрий сусід допомагає сім'ям у складних життєвих обставинах» має інший фокус. Його, дослідник Меларі

Джин Теноре, теж вважає складовою конструктивної журналістики — це коли історія однієї людини, яка пережила труднощі, стає натхненням і уроком для інших людей [4]. В цьому випадку, головна героїня проекту знайшла в собі сили покинути чоловіка від якого зазнавала насилля і почати нове життя.

Працюючи над матеріалами циклу «Небайдужі» я брала за приклад матеріали інших видань, які створюють мультимедійні історії на соціальну тематику з елементами конструктивної журналістики. Це, зокрема, цикл публікацій «Життя з нуля», який виходив на «Українська правда. Життя». Проект розповідає про українських переселенців, які змогли стати успішними. Ще один схожий цикл «Української правди. Життя» — «Нові громади». Це серія історій про активних людей на місцях у фокусі децентралізації. Також я послуговувалась прикладом проекту Kyiv Post «Журналістика Толерантності» — це матеріали про чутливі групи населення, які намагаються творити зміни.

Найбільш схожим на цикл «Небайдужі» є проект видання «Заборона» під назвою «Запалюй». Це мультимедійні історії про активістів і активісток на місцях. Проект складається з 30-ти історій у форматі документальних репортажів із художніми елементами.

Однак є те, що вирізняє цикл «Небайдужі» від усіх перелічених вище проектів — це наявність аудіо, текст написаний у форматі лонгріду й аналітична складова.

Розглянемо процес роботи над кожним із чотирьох матеріалів циклу детальніше.

Ідея створити перший матеріал під назвою: «Колись кожен будинок мав душу: як волонтер з Бродів відновлює місцеву синагогу» виникла після того, як в одному з львівських видань був опублікований матеріал про волонтера Володимира Ковальчука. У мене виникла гіпотеза, що цю тему можна розкрити глибше. Ознайомившись з інформацією про героя, визначивши що нового про нього я б хотіла розповісти і зрозумівши хто є сторонами конфлікту, я перейшла до стадії роботи «у полі». Поїхала у Броди і провела з героєм один день: побачила його роботи і стан синагоги; побувала у його майстерні;

почула, як про нього відгукуються місцеві; пішла у краєзнавчий музей, щоб дізнатися про єврейське минуле міста; записала інтерв'ю з Центром досліджень юдаїки, який допомагав волонтерів. Також я намагалася записати коментар міської влади Бродів, адже мер виступав проти ініціатив Володимира, але там спілкуватися відмовились посилаючись на брак часу. Згодом, я вказала це у матеріалі.

Ідеєю для матеріалу про сортування сміття у селищі Брюховичі послуговувала інформація на Facebook сторінці ініціативи. Там йшлося про конкурс на звання «Екосім'ї». Мене це зацікавило і я вирішила дізнатися більше про проект загалом. Одразу визначилась з героями: ними стали активіст, який запровадив цю ініціативу у селищі та молодий юнак, який збирає непотріб сусідів. Відтак, в матеріалі було дві сюжетні лінії, що додало йому динамічності. Я провела весь день спостерігаючи за поведінкою героїв. Крім того, для балансу думок, поспілкувалася з місцевими мешканцями і селищним головою. Також, щоб вивести історію на всеукраїнський рівень, записала інтерв'ю з представниками екологічної організації, які розповіли про стан системи поводження з відходами в Україні і майбутні зміни у ній.

Ідея створити матеріал про проект «Добрий сусід» виникла після перегляду сюжету про цю ініціативу на одному з львівських телеканалів. Мені здалось, що цю тему можна розкрити значно цікавіше. Для створення матеріалу я записала інтерв'ю з керівниками проекту і провела декілька годин в офісі організації, спостерігаючи за поведінкою волонтерів. Згодом поїхала додому до однієї з учасниць проекту. Деякий час я спостерігала за її стосунками із донькою та їхнім побутом. Опісля записала чимале інтерв'ю. Завдяки тому, що зустріч відбувалася вдома у героїні, вона була максимально розслабленою і відкритою.

Ідея останнього матеріалу циклу під назвою «(Не)Упокоєні» виникла після того, як я записувала з героєм тексту невеликий коментар для новин. Під час розмови чоловік розповів декілька цікавих історій, які наштовхнули на ідею

зробити глибший матеріал. Відтак, ми зустрілись ще раз і записали тригодинне інтерв'ю, яке лягло в основу репортажу.

Перед роботою над усіма матеріалами, спершу я детально вивчала наявні матеріали про героїв і тематику, до якої вони дотичні, складала план роботи та приблизний перелік того, що необхідно дізнатися. У випадку із героїнею тексту про ініціативу «Добрий сусід» я додатково вивчала літературу про те, як працювати із людьми, які зазнавали насилля. Вже під час роботи застосовувала поради польського репортажиста Пьотра Андрусечка [1]. Наприклад, не одразу ввімкнула диктофон, а спершу познайомилась із героїнею. Ми понад годину просто розмовляли, перш ніж я відчула, що вона мені довіряє. Лише після цього я запитала чи можна вмикати диктофон. Також я не починала розпитувати про важкі для героїні теми, наприклад, про побиття чоловіка, а чекала поки вона сама про це розповість, якщо захоче. Для людини ця тема могла бути болючою й мої питання могли її травмувати.

Загалом, алгоритм дій у підготовці всіх матеріалах був схожий. Як і кінцевий результат. Всі матеріали — це репортажі із фотографіями. Більшість містить аудіо, інфографіки й архівні світлини. Аудіо немає лише в тексті про пошуковців, який вийшов на Reporters. Це зумовлено специфікою видання. Попри це, матеріал теж можна вважати мультимедійною історією, бо він містить три жанрові елементи — текст, фото і архівні світлини.

Решта матеріалів вийшли на «Громадському радіо». Це дає можливість порівняти: як два різні видання працюють з мультимедійними історіями і які підходи застосовують. Таке порівняння розширює кут аналізу мультимедійної журналістики.

Якщо говорити про аспекти, які є однаковими у всіх матеріалах циклу, то найперше це тематика — висвітлення активізму через призму історій конкретних героїв. Також усі матеріали написати у репортажному стилі з використанням фото. Більшість містить аудіо. У двох публікаціях є також інфографіки.

Фотографії передають емоції людей і допомагають оживити текст. Аудіо створює 3-D ефект й допомагає читачеві увімкнути фантазію, уявити: як може поводитися герой судячи з інтонацій, манери розмови, емоційності. Інфографіка допомагає полегшити сприйняття нагромадження даних. Аналітика допомагає побачити масштаби проблематики, зрозуміти її причини і наслідки.

Також схожою рисою було розділення тексту на частини. Такий підхід радять застосовувати журналісти платформи The Craft [31]. Я ділила текст на сенсові блоки в кожному з яких розказані окремі елементи історії. Візьмемо для прикладу матеріал, який вийшов на Reporters і один, який був опублікований «Громадського радіо». Зокрема, у матеріалі про проект «Добрий сусід» є такі частини: «Наслідки минулого» — це розповідь про героїню, її стосунки із батьками, сімейне насилля й втечу від чоловіка; «Страх і сумнів» — це частина про те, як героїня потрапила у проект; «Мережа добрих сусідів» — розповідь про те, як працює проект; «Завжди поряд» — опис того, як готують добрих сусідів; «Повага як основа» — розповідь про цінності проекту і про дискримінацію, якої зазнають родини у складних життєвих обставинах; «Зміна правил» — частина про реформу деінституціалізації і те, як виховання в інтернат впливає на дітей. Останній розділ називається «Замкнене коло доброти» — це повернення до основної сюжетної лінії, короткий підсумок думок і переживань героїні. Всі ці підрозділи доволі короткі — до двох тисяч знаків.

Приблизно такого ж розміру глави у матеріалі «(Не)Упокоєні», який вийшов на Reporters. Текст теж поділений на смислові блоки. Зокрема, у главі «Розриті могили» описана тема мародерства і чорних копачів; «За них тепер говорять лише речі» — частина про те, що пошуковці зазвичай знаходять поряд із останками полеглих солдатів; «Тато поруч» — розповідь про пошук родичів загиблих; «Береза у панському саду» — історія із життя головного героя, яка підштовхнула його стати пошуковцем, «(Не)Упокоєні» — частина про брак місць для перепоховань; «Польські провокації» — пояснення того, чому зараз

не шукають останки польських вояків; «Бюрократія» — частина про перепони в роботі пошуковців; «Меморіали» — розповідь про ставлення радянської влади до солдатів, які загинули в боях; «Християни і нехристи» — роздуми героя про те, чи потрібно перераховувати бійців ЛНР і ДНР; «Не зрадив присяги» — розповідь про мотивацію героя.

В такому ж стилі поділені на частини й інші тексти циклу. Завдяки цьому вдалося вибудувати не одну, а декілька сюжетних ліній і не заплутати читача. А ще таким чином інформацію вдалося структурувати й, завдяки правильній послідовності частин, досягти драматургії.

Для Reporters практика ділити текст на частини — норма, більшість їхніх матеріалів має таку ж структуру. А от на «Громадському радіо» така побудова матеріалів — рідкість. Втім, частина лонгвідів поділена на блоки, тому редактори позитивно сприйняли ідею такої уніфікації матеріалів циклу.

Обдумуючи режисуру текстів, зокрема, те, якою має бути послідовність частин, я намагалась чергувати репортажні моменти з аналітикою. В першому випадку це були діалоги, описи поведінки, емоцій, середовища в якому перебуває герой. В другому — аналіз даних, соціологічні дослідження, оцінка законодавства чи особливостей реформ. Зазвичай, аналітичні елементи я використовувала наприкінці тексту. Бо прочитавши історію героя, читач починає співпереживати йому, глибше занурюєшся у тему і ймовірність того, що людина дочитає аналітичний блок до кінця — зростає. Наприклад, у тексті про відновлення синагоги, під кінець матеріалу, я намагаюся зробити тему цікавою не лише локальній спільноті, але й широкому загалу. Розповідаю про те, що Броди були осередком єврейства на Галичині, чи про те, як радянська влада ставилась до єврейської спадщини.

У тексті про сортування сміття в Брюховичах аналітична частина — це розкриття проблематики поводження з твердими побутовими відходами в Україні й оцінка нової редакції закону «Про відходи» та «Національної стратегії поводження з твердими побутовими відходами».

В тексті про пошуковців виведення тематики на ширший рівень — це постановка питань, які не мають прив'язки до конкретного регіону: «як міжнародні відносини впливають на політику пам'яті?», «чи варто перепоховувати бійців ДНР та ЛНР?» та інші.

У тексті про програму «Добрий сусід» аналітичність проявляється в описі реформи деінституціалізації і впливу інтернатної освіти на дітей.

Виведення історії на глобальніший рівень було важливим з огляду на аудиторію видань, в яких були опубліковані ці мультимедійні історії. І «Громадське радіо», і Reporters — всеукраїнські медіа, тому було важливо зробити теми цікавими для мешканців усієї країни. Результативність такого підходу можна побачити по реакції користувачів соціальних мереж на матеріали. Наприклад, поширюючи в соцмережах текст про ініціативу «Добрий сусід», одна з користувачок написала: «шкода, що в нас, в Житомирі, немає таких ініціатив».

Важливо, що у всі матеріали циклу починаються і закінчуються розповіддю про героя. Таким чином вдалось замкнути сюжетну лінію.

У половині текстів є лише один головний герой, наприклад, у матеріалі про волонтера із Бродів чи активіста, який проводить пошук останків. А от в текстах про ініціативу із сортування сміття і програму «Добрий сусід» є по два герої. В обох випадках перший герой робить тему ближчою до аудиторії, другий — виводить історію на глобальніший рівень.

Також в усіх матеріалах циклу є бекграунд героїв. Це важливо, щоб показати прогрес чи регрес, який відбувся з людиною за певний період часу, пояснити завдяки чому формувався її світогляд.

Окрім інтерв'ю героїв, у деяких матеріалах є додаткові коментарі. Наприклад, в тексті про синагогу, чи про сортування сміття є коментарі односельців героїв і позиція влади. Це допомагає зберігати баланс.

Якщо ж говорити про відмінності в цих матеріалах, то, передовсім, варто почати із заголовків. У жодному із текстів немає слова «небайдужі» у заголовку, однак, саме воно добре характеризує кожного із героїв.

Цікаво, що підхід до оформлення заголовків у «Громадського радіо» і Reporters є різним. На «Громадському радіо» заголовки мають одразу розкривати суть новини, також у них можна додавати цитати героїв. А от на Reporters заголовки зазвичай метафоричні й короткі, зате є підзаголовок із стислим описом суті матеріалу.

Метафоричність і художність — це ще один елемент, який відрізняє матеріали на Reporters і «Громадському радіо». Тексти для останнього не містять настільки багатих описів та художніх прийомів, як текст для Reporters. Це можна пояснити тим, що «Громадське радіо» здебільшого публікує інформаційні матеріали, в яких чітко дотримані стандарти журналістики. Такі ж вимоги редакція застосовує і до текстів інших жанрів. Тобто редактори радять максимально уникати авторського «я», оціночних суджень чи суб'єктивізму. Натомість подавати позицію всіх сторін і давати читачам можливість самим робити висновки.

Для Reporters матеріал написаний у художньому стилі: є багато описів, діалогів і навіть відтворення звуків. Наприклад, як у реченні: «Шшух-шшух, — крихти ґрунту відлітають із кожним помахом пензлика. Цей рух за роки роботи шукачі виконують автоматично. За годину-дві починають з'являтися обриси. Коричнево-помаранчеві кістки, іржаві гільзи, набиті землею каски». Водночас, навіть при застосуванні художніх засобів, видання теж дотримується стандартів журналістики. Наприклад, я намагалась будувати матеріал так, щоб не було зрозуміло, як я ставлюся до героя.

На стиль текстів вплинули також методи збору інформації. Усі матеріали для «Громадського радіо» написані на основі інтерв'ю і спостереження. Завдяки останньому вдалося побудувати репортажні елементи. Натомість у роботі над матеріалом для Reporters був застосований лише метод інтерв'ю. Через те, що розмова відбувалася взимку, побувати на розкопках не вдалося. Пошуковці проводять такі роботи влітку. Редакторка видання порадила максимально детально розписати героя про певні моменти і, на основі його розповіді, написати репортажну частину. Наприклад, розглянемо цей уривок тексту: «О

Боже! — з високого земляного насипу біля траси на Новояворівськ Любомир заціпеніло розглядав землю під ногами, всіяну кістками: поламаними, змішаними з ґрунтом, травою, речами». Цей уривок написаний на основі спогадів героя про те, як він почувався, коли побачив розриті могили, яким було те місце, як він відреагував на побачене. Стенограма запису цього моменту інтерв'ю виглядала так: «Ми знайшли за Івано-Франковим, одразу біля траси на Новояворівськ, великі земляні насипи. Я піднявся на один з них, подивися на землю, а там уже хтось серйозно попрацював і це було зовсім нещодавно. Людські кістки були поламани, порубані, вимішані з ґрунтом. Я не міг нічого сказати. В мене тільки вирвалося: «о Боже»».

За схожим принципом написані всі репортажні моменти тексту. А щоб точно описати, наприклад, храм у Івано-Франковому, про який йдеться у тексті, довелося їхати у це селище. Уривок про провокації, які відбувались у Польщі, написаний на основі відео відзнятого самими ж вандалами.

Щодо аудіовізуальної складової, то більшість фотографій зроблені мною, під час роботи над текстами. Через світлини я намагалася максимально передати атмосферу середовища у якому перебуває герой. Наприклад, у тексті про синагогу є такий уривок: «Потрапити всередину не вийде, бо ми зараз поставили двері. Але тут є ущелина, загляніть. Бачите арку? Там лежала Тора, — аби побачити що зараз всередині синагоги доводиться вилізти на одну зі стін». Далі у матеріалі є фотографія зроблена через шпарину, про яку говорить герой. Таким чином, читач ніби спілкується із дійовими особами тексту, у цьому випадку, ніби відповідає на заклик заглянути всередину.

Також в матеріалах є архівні фото, які ілюструють події минулого. Всі архівні світлини та інфографіки були надані експертами, коментарі яких є у публікаціях.

В матеріалах на «Громадському радіо» також є аудіо. Всі інтерв'ю, розмови, прогулянки і спостереження я записувала на диктофон. Згодом, на основі цього робила сюжети. Всі вони починаються з інтершумів, наприклад, в матеріалі про сортування сміття це — рев мотора сміттєвоза, у

матеріалі про сім'ї в складних життєвих обставинах — голос дитини, яка кличе тата.

Використання інтершуму на початку матеріалу допомагає, з однієї сторони, заінтригувати аудиторію, а з іншої — з перших секунд зацікавити й занурити в атмосферу оповіді. Також усі матеріали містять коментарі головних героїв. Зазвичай, це найемоційніші моменти розмови, в яких найкраще помітний характер людини.

У матеріалі про синагогу також є лайфи, які характеризують ставлення земляків героя, до його ініціатив. Це краще ніж коментар, адже спостерігаючи за реальністю ти не ставиш людину у рамки, адже вона сама виявляє бажання розповісти про свої емоції. Це робить реакцію чеснішою та емоційнішою.

Всі сюжети мають функцію анонсів і лише коротко окреслюють основну суть матеріалу. Водночас їхній розмір достатньо великий — від 2:30 до 4:00 хвилин.

2.2. Аналіз матеріалів циклу «Небайдужі»: недоліки й перспективи формату

Серед переваг циклу «Небайдужі» є те, що у всіх матеріалах вдалося передати складні дані через історії конкретних героїв. Такий підхід, на думку Юлії Колесник, тренерки Проекту ЄС для розвитку громадянського суспільства, допомагає читачу сприймати інформацію природним способом [13]. Окрім цього, на її думку, хороша історія повинна мати чітку структуру, зв'язність подій і проекцію, тобто приближення до реальних подій. Все це є у кожному із матеріалів циклу. Чітка структура проявляється у розділенні тексту на частини. Зв'язність — у логічному перетіканні однієї частини в іншу. Наприклад, в матеріалі про пошуковців перехід виглядає ось так: «Є в Горбача і власна історія пошуків. Частково через неї понад десять років тому він і став шукачем». В цей момент починається наступна глава, яка розкриває зміст двох попередніх речень.

Якщо ж досліджувати матеріали опубліковані на «Громадському радіо», наприклад, текст про ініціативу «Добрий сусід», то там є такі переходи: «Цей проєкт навчив мене того, що в житті завжди може бути краще. Він дав надію. Я багато кому не довіряю, але тут зрозуміла, що є люди, яких не треба боятися». В цей момент історія героїні закінчується, і з початком нової глави, починається нова сюжетна лінія: «Таких сімей, як Юля і Руслана, що опинились у складних життєвих обставинах, в проєкті за два роки була майже сотня. Більшість — мешканці сіл чи селищ Львівщини». Завдяки такому перетіканню частин однієї в іншу виникає ефект зв'язності оповіді.

Якщо ж говорити про недоліки матеріалів, то один із головних — відсутність в деяких текстах конфлікту. Навколо нього зазвичай і будується сюжетна лінія. Конфлікти бувають зовнішні і внутрішні. Внутрішній — це конфлікт всередині героя. Такий, наприклад, є у матеріалі про ініціативу «Добрий сусід», де героїня бореться зі своїм минулим, бідністю і страхом. Зовнішній конфлікт — це коли є певні обставини, які не залежать від героя і заважають йому боротися із проблемами. Наприклад, у матеріалі про пошуковців герой бореться із бюрократією чи чорними копачами. А от у матеріалі про сортування сміття конфлікту немає. В тексті про відновлення синагоги він є, але розкритий недостатньо. Тут конфлікт — це байдужість до історичної спадщини. Герой протистоїть байдужості, але це протистояння не стало наскрізною лінією матеріалу. Як наслідок, драматургія була вибудована невдало. Ще один негативний момент цього тексту — недостатня «глибина героя». Як з'ясувалося, чоловік не вкладає філософського значення у свою діяльність, зате є хорошим господарником. Схожа проблема у матеріалі про сортування сміття. Активіст, який його запровадив, з перших хвилин інтерв'ю, намагався показати свої позитивні якості і дуже добре обдумував кожне слово. Виникало відчуття, наче це «паркетне» інтерв'ю з чиновником. Також герой не захотів говорити про особисті моменти, наприклад, де навчався і на якій спеціальності або як в його родині ставились до сортування сміття, коли він був дитиною. Внаслідок цього, виникло відчуття штучності, яке помітне й у тексті.

Ще один мінус матеріалу — відсутність коментарів місцевих, які не доєдналися до сортування непотребу. Це робить текст недостатньо об'єктивним.

Також у жодному із матеріалів циклу немає відео. Працюючи над першим текстом, я намагалася знімати відео, але в результаті зрозуміла, що для якісного втілення цієї ідеї бракує часу і ресурсів. Я самотужки і записувала інтерв'ю, і стежила за якістю аудіозапису, і фотографувала, і спостерігала за деталями, тож вирішила надалі відмовитися від відео взагалі, а більше зосередитися на інших елементах. Створення аудіо менш ресурсозатратне, що дозволяє більше уваги приділити сенсовому наповненню матеріалів.

Для «Громадського радіо» використання аудіо у своїх матеріалах — норма. Водночас, там рідко публікують великі мультимедійні історії. Одна з них — «Били по нирках, пускали струм до статевих органів: дружина «диверсанта» Лимешка розповіла про тортури ФСБ» [52]. Це інтерв'ю з фотографіями, аудіо і відео, яке було опубліковане на Youtube-каналі видання. Саме ці елементи найчастіше і лягають в основу мультимедійних історій «Громадського радіо». Репортажі ж стали для видання експериментом. Раніше матеріалів такого жанру на сайті медіа не було. Однак, за словами редакторки сайту, Олени Ребрик, цей крок був виправданим. Вона високо оцінила якість матеріалів і зазначила, що вони мають хороші показники переглядів.

Публікація під назвою «Колись кожен будинок мав душу» — як волонтер із Бродів відновлює місцеву синагогу» набрав 1600 переглядів. Текст також передрукувало львівське видання «Форпост», а користувачі соцмереж поширили у групі «Броди і Бродівщина». Сумарно історія набрала 70 поширень у Facebook.

Матеріал «(Не)Упокоєні» набрав 5 340 переглядів. Його поширили у Facebook групах: «Сила пам'яті» і «Товариство пошуку жертв війни пам'ять».

Матеріал «Як на Львівщині ініціатива «Добрий сусід» допомагає сім'ям у складних життєвих обставинах» набрав 570 переглядів. Матеріал поширили на сторінці у Facebook «Львівської освітньої фундації», також його опублікували в

себе на сторінках письменниці Мар'яна Савка, «Центр розвитку сім'ї і батьківства», «Центр опіки сиріт» та інші. Сумарно його поширювали 44 рази.

Матеріал «Львівська Італія: як у селищі Брюховичі почали сортувати непотріб» набрав 815 переглядів. Текст передрукувало одне ековидання. Цікаво, що організатори сортування сміття поширили на своїй сторінці у соцмережах окремо і матеріал, і його аудіо версію. Це доводить затребуваність такого формату серед аудиторії. Зокрема, аудіо поширювали у Facebook 26 разів.

Співзасновник «Громадського радіо», Андрій Куликов, в експертному інтерв'ю до цієї наукової роботи розповів, що в останні декілька років на «Громадському радіо» фіксують зростання прослуховувань подкастів. Однак, причини такої тенденції поки що не відомі. «Іноді спрацьовує заголовок. Іноді це залежить від географії аудиторії. Наприклад, буває ми робимо репортаж з ОТГ на Харківщині і він набирає кількості чи до тисячі прослуховувань. Ми припускаємо, що це люди з тієї місцевості. А потім ми даємо репортаж ані трішки не гірший, але з іншої ОТГ, і він набирає 200-250 прослуховувань. Тобто причини зростання популярності аудіо потрібно ще детально досліджувати», — зазначає експерт.

Важливість використання аудіо у мультимедійних історіях Андрій Куликов пояснює тим, що люди діляться на два типи: «аудіали», і «візуали» й виданням важливо дбати про обидві категорії. Тобто і про тих, для кого звук у мультимедійному сторітелінгу є найважливішим. Водночас радіоведучий констатує, що лише декілька українських медіа почали використовувати аудіо у своїх мультимедійних історіях. Пояснює це тим, що деякі платформи не мають технічної можливості додавати звук до публікацій. До того ж створення аудіо потребує відповідних навичок: вміння роботи зі спеціальним обладнанням та програмами, а ще наявності студії для запису звуку. Інша причина — те, що, на відміну від США, Канади і Британії, радіо в Україні має найменший рівень уваги серед аудиторії. Ситуацію може змінити прихід на український медіаринок компанії Dragon capital — переконаний Андрій Куликов. Інший

варіант — розвиток Суспільного і Громадського мовників. На думку експерта, дуже мало людей готові вкладати кошти у мультимедійні історії з використанням аудіо і тому важливо розвивати саме Суспільне та Громадське мовлення.

Підсумовуючи проведений аналіз можна зробити висновки, що мультимедійність у сучасних українських медіа не має уніфікованої форми. Кожне видання має власні підходи до створення контенту й до того, яким чином його візуалізувати. Та попри відмінності у підходах до виробництва мультимедійного продукту, в обох аналізованих виданнях: і на «Громадському радіо», і на Reporters матеріали мали хороші показники переглядів, що показує затребуваність такого формату серед аудиторії. Водночас, можемо зробити висновок, що запит на конструктивну журналістику все стрімкіше зростає. Люди хочуть не просто читати позитивні історії про ініціативних громадян, а отримати стимул до дій, покрокову інструкцію чи роз'яснення того, як вони теж можуть впроваджувати зміни на своєму рівні.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши характерні жанрові переваги сторітелінгу, дослідивши складові мультимедійних історій і досвід українських та закордонних медіа, проаналізувавши цикл матеріалів під загальною назвою «Небайдужі», можна дійти висновку, що мультимедійна журналістика є одним з трендів, який стрімко розвивається як в умовах українського, так і світового медіаринку.

Мультимедійність — один з найкращих способів розповідати історії. А саме історії є основою журналістики, як такої. Завдяки ним вдається наблизити тематику до аудиторії, спростити сприйняття складних даних й стимулювати читачів співпереживати героєві. Навіть доволі складну тему, як, наприклад, реформа деінституціалізації, можна зробити зрозумілою, проілюструвавши її конкретними прикладами. Зокрема, показавши звички й спосіб мислення, які формує у дитини інтернатна освіта.

Найчастіше історії, які стають основою мультимедійних матеріалів мають соціальний характер, адже розповідають про людей і їхні проблеми. Зазвичай, подібні тексти є лонгрідами й містять багато складових — історію конкретного героя, аналітику, інколи, прогнозування чи поради. Втім, зі стрімким розвитком технологій і пришвидшенням темпів життя, аудиторію все важче зацікавити подібним форматом. Мультимедійність же допомагає затримати увагу читачів на значно довший період. Натомість самій аудиторії мультимедійність дає можливість дізнатися історію максимально повно і у зручному форматі, який читач може обрати самостійно.

Якщо говорити про те, якою повинна бути мультимедійна історія, то універсального підходу не наводить жоден із дослідників. Все залежить від підходу автора і його бачення матеріалу. Втім, науковці все ж вказують основні критерії, за якими можна відрізнити мультимедійну історію від інших — це наявність двох і більше елементів, як от: текст, відео, фото, аудіо, інфографіка та інші.

Проаналізувавши досвід українських та іноземних видань, можна дійти висновку, що найкращим підходом до оформлення мультимедійних історій є

поєднання тексту-репортажу, фото та додавання відео або аудіо. Останнє вже стало звичною складовою публікацій в іноземних медіа, зокрема, The New York Times. В Україні формат мультимедійних історій із додаванням звуку лише набирає популярності. В такому жанрі працюють «Радіо Свобода», «Громадське радіо», де і вийшла більшість матеріалів циклу «Небайдужі», «Новое время», Reporters та інші. Здебільшого ці медіа використовують або формат аудіосюжетів, або аудіоверсій тексту. У цій науковій роботі, при створенні циклу мультимедійних історій, ми використовували гібрид аудіосюжету і анонсу. Цей формат був добре оцінений і редакторами видання, і аудиторією.

В науковій роботі ми проаналізували також тенденції розвитку мультимедійних форматів із застосуванням аудіо. Спільно з експертами намагалися спрогнозувати, яке майбутнє чекає українських сторітелінг орієнтований на використання звукозаписів. Такий аналіз може бути корисним у подальших дослідженнях цієї тематики. Зокрема, Андрій Куликов стверджує, що завдяки використанню аудіо видання показує, що для нього важлива і та частина аудиторії, яка не має можливості читати текст. Експерт прогнозує, що з приходом в Україну компанії Dragon capital відбудеться бум мультимедійних історій із використанням аудіо.

Крім цінності прогнозів експертів, важливими для дослідження були і самі матеріали циклу «Небайдужі». Завдяки ним вдалося показати дієвість і доцільність впровадження змін на місцях. Прочитавши ці публікації аудиторія не просто дізнається позитивні історії успіху активістів, але й отримує інструкцію того, як ці зміни можна запровадити в інших населених пунктах. Також в публікаціях є аналітична складова, яка допомагає побачити масштаби проблематики, її вплив на пересічних українців і подальший розвиток подій.

Всі ці матеріали можна віднести до конструктивної журналістики. Тобто коли автор не просто інформує людей, а показує варіанти вирішення соціальних проблем. Дослідники стверджують, що такий формат покликаний повернути довіру аудиторії до видань, чий імідж зіпсував постійний потік

негативних новин. Матеріали циклу «Небайдужі» відносяться до конструктивної журналістики рішень, адже вони містять детальний, покроковий опис того, як люди долали труднощі і реагували на них.

Конкретні герої і їхні проблеми були ключовими у всіх матеріалах циклу. Завдяки цьому тексти можна вважати також соціальними. Основні тенденції на українському медіаринку свідчать, що якщо раніше аудиторія віддавала перевагу новинам і коротким формам, то зараз настільки ж часто читає чималі соціальні матеріали. Це стало можливим завдяки тому, що медіа не побоялися експериментувати й привчати аудиторію до об'ємних, але ґрунтовних текстів.

Матеріали циклу «Небайдужі» аудиторія теж сприйняла доволі добре, вони набрали сотні переглядів і десятки поширень у соціальних мережах. Люди відмічали у коментарях важливість висвітлення тематики змін у суспільстві, співпереживали героям й навіть писали, що готові теж долучитися до проектів або ж запровадити щось схоже у своїх містах. Така реакція була як на матеріали опубліковані на «Громадському радіо», так і на Reporters.

Схожою була не лише реакція аудиторії, але й підходи до створення матеріалів. Відмінність полягала лише у тому, що стиль Reporters більш художній. Це проявляється і в заголовку, і в драматургії, і в манері письма. На «Громадському радіо» репортажі більш інформативні і мають лише невеликі вкраплення художності. Заголовки і зовсім інформаційні. Це зумовлено загальною специфікою медіа. Окрім того, інформативний заголовок спрощує пошук матеріалу в Інтернеті за ключовими словами. Ще одна відмінність — Reporters лише озвучує свої репортажі, на от на «Громадському радіо» застосовують аудіо будь-яких форматів: чи то аудіосюжети, чи аудіоінтерв'ю, чи аудіоанонси.

Попри невеликі відмінності у підходах до створення мультимедійного контенту у цих виданнях, найголовніше те, що вони обоє роблять продукт, який є затребуваними на українському ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейців І. Правила репортажу Петра Андрусечка: «Треба шукати героя, який стоїть збоку» [Електронний ресурс] / Ірина Андрейців // Детектор медіа. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/master_clas/pravila_reportazhu_petra_andruschka_treba_shukati_geroya_yakiy_stoit_zboku/.
2. Белличини С. Мультимедійні репортажі: «Снегопад» як нова хвиля літературної журналістики [Електронний ресурс] / Сара Белличини // European Journalism Observatory. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.ejo.ch/oblasti-zhurnalistiki/oblasti-zurnalistiki/snegopad-novaya-volna>.
3. Головка Х. Дмитро Тужанський: Як написати longread [Електронний ресурс] / Христина Головка. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://journalism.ucu.edu.ua/program-highlights/3755/>.
4. Голуб О. Новини не дають спокійно жити? Критична журналістика має бути конструктивною [Електронний ресурс] / О. Голуб, О. Чуранова // Texty.org. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/83814/Novyny_ne_dajut_spokijno_zhyty_Krytychna_zhurnalistyka.
5. Громадянське суспільство в 2018-му: нові виклики, нові завдання [Електронний ресурс] // Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/13963398165a9eef1b022177.77359526.pdf>.
6. Журналістика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные / [А. Г. Качкаева, И. В. Кирия, К. Г. Коломеец та ін.]. – Москва: Фокус-медиа. — С. 2010. – 200
7. Золотухин А. А. Лонгрид, сноуфолл, мультимедійна історія — як нові вершини журналістики? / А. А. Золотухин, Ю. Н. Мажарина // Вестник Воронежского государственного университета. — 2015. — № 2. — С. 93–96
8. Инго Пец: В соціальному репортажі ми даємо висказатися тем, у кого «нет голоса» [Електронний ресурс] // Белорусская ассоциация журналистов. –

2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://baj.by/be/analytics/ingo-pec-v-socialnom-reportazhe-my-dayom-vyskazatsya-tem-u-kogo-net-golosa>.

9. Качкаева А. Мультимедійна журналістика: учебник для вузов / А. Качкаева, С. Шомова. – Москва: Издательський дом Висшої школи економіки, 2017. — С. 413

10. Клінова О. Букви для людей: як працює соціальна журналістика в Україні [Електронний ресурс] / О. Клінова, Є. Гриценко // Platforma. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://platfor.ma/magazine/text-sq/media-innovations-lab/sotsialna-zhurnalistika/>.

11. Клінова О. Правила репортажа Сони Кошкиной: «Любить своего героя, даже если он последний подонок» [Електронний ресурс] / Ольга Клінова // Детектор медіа. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/master_clas/pravila_reportazha_soni_koshki_nou_lyubit_svoego_geroya_dazhe_esli_on_posledniy_podonok/.

12. Коваленко О. Правила репортажу Павела Решки: «Навпроти квартири Путіна я побачив путінську Росію» [Електронний ресурс] / О. Коваленко, Х. Головка // Детектор медіа. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/master_clas/pravila_reportazhu_pavela_reski_navproti_kvartiri_putina_ya_pobachiv_putinsku_rosiyu/.

13. Колесник Ю. Успішний сторітелінг. Як писати так, щоб ваш текст прочитали [Електронний ресурс] / Юлія Колесник // Європейський простір. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://euprostir.org.ua/practices/134437>.

14. Курико В. Глибина і післямак. Марічка Паплаускайте – про те, як написати хороший художній репортаж [Електронний ресурс] / Віра Курико // ЛітАкцент. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://litakcent.com/2018/05/24/glibina-i-pislyasmak-marichka-paplauskayte-pro-te-yak-napisati-horoshiy-hudozhniy-reportazh/>.

15. Назарук Т. Подкасти, які змушують злізти з велосипеда [Електронний ресурс] / Тарас Назарук // Media Lab. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://medialab.online/news/audiostories/>.

16. Нестеренко О. А. Діахронна проєкція онлайн-сторителінгу [Текст] / О. А. Нестеренко // Поліграфія і видавнича справа. – 2016. – № 2. – С. 275-284.
17. Нестеренко О. А. Жанрова природа мультимедійних історій / О. А. Нестеренко. // Українська академія друкарства. – 2016. – С. 346–355.
18. Павлів В. Репортаж: між фактами та емоціями / Володимир Павлів. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2015. – С. 120
19. Патрікеєва Н. Якби репортаж був предметом – то це губка [Електронний ресурс] / Наталія Патрікеєва // Media Lab. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://medialab.online/news/yakby-reportazh-buv-predmetom-to-tse-gubka/>.
20. Приймаченко А. Що таке "мультимедійна історія"? [Електронний ресурс] / Андрій Приймаченко // Передова – Режим доступу до ресурсу: <http://www.peredova.com/base/multimedia/>.
21. Савчук А. «В соціальної журналістике важно избежать комплекса бога». Правила репортажа Светланы Рейтер [Електронний ресурс] / Альона Савчук // Detector media. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/master_clas/v_sotsialnoy_zhurnalistike_vazhno_izbezhat_kompleksa_boga_pravila_reportazha_svetlany_reyter/4/.
22. Силантьєва О. Режиссура мультимедійної історії [Електронний ресурс] / Оксана Силантьєва – Режим доступу до ресурсу: <http://newmedia2016.digital-books.ru/kniga/rezhissura-mul-timedijnoj-istorii/>.
23. Смутко А. Бери й пиши: як створити мультимедійний текст у форматі longread [Електронний ресурс] / Аліна Смутко // Inspired. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://inspired.com.ua/ideas/how-to-write-longreads/>.
24. Сокурєнко Е. Правила репортажа Анастасії Рінгіс: «Я пишу о том, где больно, если знаю, что делать с этой болью» [Електронний ресурс] / Елизавета Сокурєнко // Детектор медіа. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/master_clas/pravila_reportazha_anastasii_ringis_ua_pishu_o_tom_gde_bolno_esli_znayu_cho_to_delat_s_etoy_bolyu/.

25. Теми. Люди. Історії. Антипосібник для журналістів / [О. Лептуга, Є. Кузнєцова, А. Безверха та ін.]. – Київ, 2018. – 66 с.

26. Тулуп М. Повільна журналістика по-українськи [Електронний ресурс] / Маргарита Тулуп // MediaSapiens. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://ms.detector.media/web/online_media/povilna_zhurnalistika_poukrainski/.

27. Шостак І. Сторителлінг: інструкція по примененію. Наконец-то! [Електронний ресурс] / Ірина Шостак // Радіо Аристократи – Режим доступу до ресурсу: <https://aristocrats.fm/storitelling-instruktsiya-po-primeneniyu-nakonets-to/>.

28. Ютченко А. 10 етапів створення мультимедійної історії [Електронний ресурс] / Анна Ютченко // Media Lab. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://medialab.online/news/10etapiv/>.

29. Яремчук О. Катажина Квятковська-Москалевич: «Написання книжки про Україну мене змінило» [Електронний ресурс] / Олеся Яремчук // ЛітАкцент. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://litakcent.com/2017/08/28/katazhina-kvyatkovska-moskalevich-napisannya-knizhki-pro-ukrayinu-mene-zminilo/>.

30. Ярошенко А. Десять правил візуального сторітелінгу [Електронний ресурс] / Анастасія Ярошенко // Європейський простір. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://euprostr.org.ua/practices/133385>.

31. Checklist for planning a multimedia story [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://thecraft.shorthand.com/checklist-for-planning-a-multimedia-story/>.

32. Deuze M. What is Multimedia Journalism? / Mark Deuze. // Journalism Studies. – 2004. – №5. – С. 139–150.

33. Gitner S. Multimedia Storytelling for Digital Communications in a Multiplatform World /Seth Gitner., 2015. – 430 с. – (1).

34. J. Zak. P. Why Your Brain Loves Good Storytelling [Електронний ресурс] / Paul J. Zak. // Harvard Business Review. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://hbr.org/2014/10/why-your-brain-loves-good-storytelling>.

35. Seven digital deadly sins [Електронний ресурс] / L.Poulton, F. Panetta, M. Denes, B. Adewunmi // The Guardian. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/technology/ng-interactive/2014/jun/06/-sp-digital-deadly-sins>.

36. Stevens J. Tutorial: Multimedia Storytelling: Learn The Secrets From Experts [Електронний ресурс] / Jane Stevens // UC Berkeley Graduate School of Journalism – Режим доступу до ресурсу: <https://multimedia.journalism.berkeley.edu/tutorials/starttofinish/>.

37. The podcast consumer [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.edisonresearch.com/wp-content/uploads/2017/04/Podcast-Consumer-2017.pdf>.

38. Trust Barometer [Електронний ресурс] // Edelman. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.edelman.com/trust-barometer>.

39. Vaughan T. Multimedia Making It Work Eighth Edition / Tay Vaughan., 2010. – 478 с. – (8).

40. Weintraub D. 7 basics of multimedia storytelling [Електронний ресурс] / David Weintraub // Idea grove. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ideagrove.com/blog/seven-storytelling-basics>.

Мультимедійні історії

41. Андрейців І. Ця школа занепадала, а тепер стає прикладом: тут батькам наливають чай, а не вимагають гроші [Електронний ресурс] / І. Андрейців, А. Чуданова // Українська правда. Життя. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/projects/osvita/2019/05/16/236857/>.

42. Береза А. Белые шинели [Електронний ресурс] / Анастасія Береза // Новое время. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/project/military-field-hospital-40003115.html>.

43. Береза А. Наш Сталинград [Електронний ресурс] / Анастасія Береза // Новое время. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/project/nash-stalingrad-40003336.html>.

44. Битва за аеропорт [Електронний ресурс] // ТСН. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyborgs.tsn.ua/>.
45. Вони тримали небо. 20 лютого у спогадах очевидців [Електронний ресурс] // ТСН. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/special-projects/20february/>.
46. Дзюбак А. Школа для космічного хлопчика [Електронний ресурс] / Анастасія Дзюбак // The Ukrainians. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://theukrainians.org/shkola-dlya-kosmichnoho-hlopchyka/>.
47. История Гогольfest [Електронний ресурс] // Новое время. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/project/gogolfest-40003907.html>.
48. Король Д. Історія Євромайдану Хроніка української революції [Електронний ресурс] / Дмитро Король // The Insider. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.theinsider.ua/history-euromaidan/>.
49. Небесна сотня [Електронний ресурс] / [Л. Трибушна, І. Соломко, С. Корнієнко та ін.] // Українська правда. Життя. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://nebesna.pravda.com.ua/>.
50. Патрікеєва Н. Охоронці гірської погоди [Електронний ресурс] / Наталія Патрікеєва // The Ukrainians. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://theukrainians.org/ohorontsi-girskoyi-pogody/>.
51. Пролітаючи над гніздом "Антонова": як народжується український літак Ан-178 [Електронний ресурс] // ТСН. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/special-projects/an178/>.
52. Саєвич І. Били по нирках, пускали струм до статевих органів: дружина «диверсанта» Лимешка розповіла про тортури ФСБ [Електронний ресурс] / Ірина Саєвич // Громадське радіо. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.radio/podcasts/kyiv-donbas/byly-po-nyrkah-puskaly-strum-do-statevyh-organiv-druzhyna-dyversanta-lymeshka-rozpovila-pro-tortury-fsb>.
53. Саєвич І. Спочатку тут була Шевченківська хата. Як лікарі з Львівщини самостійно змінили сільську амбулаторію [Електронний ресурс] / Ірина Саєвич // Громадське радіо. – 2018. – Режим доступу до ресурсу:

<https://hromadske.radio/news/2018/08/12/spershu-tut-bula-shevchenkivska-hata-yak-likari-z-lvivshchyny-samostiyno-zminyla-silsku-ambulatoriyu>.

54. Хорошак К. Коли сміття виносять з хати: Як Дунаєвецька громада стала на 50 сміттєзвалищ чистішою [Електронний ресурс] / Катерина Хорошак // Українська правда. Життя. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/projects/novi-gromadi/2019/05/14/236828/>.

55. Хроніки Євромайдана [Електронний ресурс] // Gazeta.ru. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gazeta.ru/politics/euromaidan/>.

56. Яремчук О. Стартап, сестро [Електронний ресурс] / Олеся Яремчук // The Ukrainians. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://theukrainians.org/startup-sestro/>.

57. A Moment From the Boston Marathon [Електронний ресурс] / [А. Сох, С. Einhorn, В. Hanger та ін.] // The New York Times. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/interactive/2013/04/22/sports/boston-moment.html>.

58. Barrow K. Patient Voices [Електронний ресурс] / Karen Barrow // The New York Times. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nytimes.com/column/patient-voices>.

59. Barry E. The Russia Left Behind [Електронний ресурс] / Ellen Barry // The New York Times. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nytimes.com/newsgraphics/2013/10/13/russia/index.html>.

60. Bissell T. Climbing Kilimanjaro [Електронний ресурс] / Tom Bissell // The New York Times. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/interactive/2007/10/26/magazine/20071028_KILIMANJARO_GRAPHIC.html?#step1.

61. Blackhawk Down [Електронний ресурс] // Philadelphia Inquirer. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <http://inquirer.philly.com/packages/somalia/sitemap.asp>.

62. Branch J. Snow Fall [Електронний ресурс] / John Branch // The New York Times. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nytimes.com/projects/2012/snow-fall/index.html#/?part=tunnel-creek>.

63. Dombal R. Machines for Life [Електронний ресурс] / R. Dombal, M. Renaud – Режим доступу до ресурсу: <https://pitchfork.com/features/cover-story/reader/daft-punk/>.

64. Love Story: Voicemails of love from around the world [Електронний ресурс] // CNN. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://edition.cnn.com/interactive/2016/02/living/love-story/>.

65. Women Are Making the Best Rock Music Today [Електронний ресурс] / J. Coscarelli, C. Ganz, J. Caramanica, J. Pareles // The New York Times. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.google.com/search?q=Women+Are+Making+the+Best+Rock+Music+Today&oq=Women+Are+Making+the+Best+Rock+Music+Today&aqs=chrome..69i57.315j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.

Цикл авторських матеріалів «Небайдужі»

66. Саєвич І. «Колись кожен будинок мав душу» — як волонтер із Бродів відновлює місцеву синагогу [Електронний ресурс] / Ірина Саєвич // Громадське радіо. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

<https://hromadske.radio/publications/kolys-kozhen-budynok-mav-dushu-yak-volonter-iz-brodiv-vidnovlyuye-miscevu-synagogu?fbclid=IwAR1SrEu4wUzS-IgcS4y-gdBVxq82qbBwNYGeHoOjMSSZWIIH1peLk8n-KUc>.

67. Саєвич І. Львівська Італія: як у селищі Брюховичі почали сортувати непотріб [Електронний ресурс] / Ірина Саєвич // Громадське радіо. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.radio/publications/lvivska-italiya-yak-u-selyshchi-bryuhovychi-pochaly-sortuvaty-nepotrib?fbclid=IwAR1Z6YSGtUb9GLinFe7kpL0D-qnK0emKEpBWttmy6VonE4d5UjWNuEyp4mM>.

68. Саєвич І. Як на Львівщині ініціатива «Добрий сусід» допомагає сім'ям у складних життєвих обставинах [Електронний ресурс] / Ірина Саєвич // Громадське радіо. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyih-obstavynah>.

69. Саєвич І. (Не)Упокоєні [Електронний ресурс] / Ірина Саєвич // Reporters. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.reporters.media/ne-upokoyeni/?fbclid=IwAR3NDNdjLAucyO5S8mcWcG7BasWrY3UAQTKGQxUX3JZDfkeXtj9jujUPSp8>.

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/kolys-kozhen-budynok-mav-dushu-yak-volonter-iz-brodiv-vidnovlyuye-miscevu-synagogu?fbclid=IwAR1SrEu4...> 🔍 ☆ (ru)

громадське радіо
слухайте. думайте.

Телефон студії: 0800 750 490
Viber: +380 67 67 404 76

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Зараз в ефірі
Останні новини
Програми

🔍 Новини Подкасти Відео В один клік Публікації Власна думка Регіони Політика Економіка Більше Підтримати

УКР

Публікації 2 квітня 2019, 15:05 1620

Поділіться

«Колись кожен будинок мав душу» — як волонтер із Бродів відновлює місцеву синагогу

На Шекавицькій у Києві виявили вулицю XVII–XVIII століть

02.04.2019 12:57

Археологи збирають кошти на дослідження стародавніх човнів, що затонули в Дніпрі

10.11.2018 14:00

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/kolys-kozhen-budynok-mav-dushu-yak-volonter-iz-brodiv-vidnovlyuye-miscevu-synagogu?fbclid=IwAR1SrEu4...> 🔍 ☆

громадське радіо
слухайте. думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Упродовж восьми років мешканець Бродів Володимир Ковальчук займається відновленням знищених часом дерев'яних дверей. Почав із власного під'їзду, а згодом на волонтерських засадах взявся давати нове життя дверям сусідів. Тепер має ще один проект — самостійно намагається відновити занедбану міську синагогу.

Треба мати шалене терпіння

— Давайте я вам екскурсію проведу. У нас є на що подивитись, — салон його автомобіля всякий тирсою. У повітрі відчувається запах сухої деревини. На вигляд Володимиру за п'ятдесят, скільки ж насправді — розповідати не хоче. У Бродях — невеликому містечку на Львівщині, він мешкає майже все своє життя.

— Зараз це житловий будинок, а колись тут був австрійський банк. Флюгер на його верхечку був похилений і вкритий іржею, — Володимир показує одну зі своїх робіт. На будівлі видніє чорний металевий флюгер із золотим оздобленням та датою створення — 1896 рік.

Із перестороги, щоб флюгер не впав, мешканці будинку попросили його зняти.

— Він лежав у міській раді, я домовився з міським головою і забрав його. Він у мене лежав: ніхто ані грошей не давав, навіть не цікавився ним. Коли ж я його відновив, захотіли встановити на міськраді. Та я наполіг, щоб все залишилося так, як було у давнину, — пригадує чоловік.

Випускна подкасти

Археологи знайшли два підводні судна поблизу Херсона та збирають гроші на їхнє дослідження

18.11.2018 14:00

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/kolys-kozhen-budynok-mav-dushu-yak-volonter-iz-brodiv-vidnovlyuye-miscevu-synagogu?fbclid=IwAR1SrEu4...> 🔍 ☆

громадське радіо
слухайте. думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Флюгер 3

Фото: Ірина Саєвич/Громадське радіо

— Дивитися на роботу майстра? Правильно, — вигукне з іншої сторони дороги жінка із дитиною.

— Я тут популярна зірка, — жартома каже чоловік у відповідь і продовжує екскурсію. Веде до дверей колишньої торгової палати, тепер тут школа. Над відновленням цих дверей Ковальчук працював місяць. Каже: вони для нього особливі.

громадське радіо слухайте. дивіться. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділіться

f
t
p

— Щоб ці двері зробити, треба було зняти всі деталі, відшліфувати полотно, подивитись чи немає черв'яків, покрити спеціальним розчином і лише після цього лакувати й набивати заново деталі так, як вони стояли раніше. Я собі це все позначив на папірці, зробив схему і встановлював на місце.

Фото: Ірина Саввич/Громадське радіо

громадське радіо слухайте. дивіться. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділіться

f
t
p

За вісім років чоловік відновив десять дверей. Зараз реставрує двері львівської синагоги. Власної майстерні немає. Працює у приміщенні знайомих на околицях міста.

На столі лежить одна частина дверей — шліфована. Друга стоїть поряд, на ній залишки старої фарби: нижній колір — коричневий, верхній — рудий із імітацією дерева.

— Колись двері робили з мореного дуба. Його зрізали, клали у якусь ванну, додавали хімікати і він плавав у ній півроку. Потім діставали на повітря. Далі клали у гній, де він ще півроку лежав. Діставали, просушували і ця процедура тривала 6-7 років. Зате дверям із такого дерева не страшні ані мороз, ані вода... Раніше кожен будинок мав душу, а майстри дбали про якість. Нам такого ніхто більше не подарує, бо спеціалісти, які це робили, вже на тому світі.

громадське радіо слухайте. дивіться. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділіться

f
t
p

Фото: Ірина Саввич/Громадське радіо

Свої перші двері чоловік відновлював тиждень. Зізнається, професійні реставратори роблять це значно довше.

— Це не така легка робота, як декому здається: узяв шкурку і потер. Тут треба мати шалене терпіння. За Радянського Союзу 1-го чи 9-го травня фарбували двері в декілька шарів. Цю фарбу зняти не проблема, а от клей, який вона залишає, дуже важко. Наждачний папір катастрофічно забивається. Сім сантиметрів і наждачка вся забита.

громадське радіо Зараз в ефірі Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Двері, які відновлювати наступними, чоловік обирає випадково. Іде вулицею, бачить що найбільше потребує реставрації, питає дозволу і береться до роботи. Люди, що мешкають в будинку часто дивуються, каже чоловік. Запитують: вам що міськрада нарешті гроші виділила?

— А я сміюся, бо роблю все зі своєї кишені. Інколи прошу місцевих, щоб дозволили увімкнути інструмент у розетку, але не всі погоджуються навіть на це. Тоді пропоную заплатити за електрику, яку використовую.

У міській раді розповідати про ставлення до ініціативи містянина не захотіли, мовляв місьголова зайнятий, а заступники у від'їзді.

Зруйнована синагога

Зі власної ініціативи чоловік узявся і за відновлення міської синагоги. Зараз це його головний проект.

Синагога розташована у центрі міста і зовні нагадує оборонну споруду. З однієї сторони збереглася липнина та декоративні елементи, а ще напис на івриті. Натомість інша сторона — зруйнована. На стелі вже сучасні надписи: «Рома», «Андрій», «Лисий».

Звели споруду у 1742 році — розповідає Андрій Корчик — старший науковий співробітник бродівського історико-краєзнавчого музею.

«Подібної форми синагога є в Шаргороді, Гусятині, Жовкві, Луцьку, але чим вона відрізняється — вона набагато більша, ніж решта цих синагог. Можна навіть припустити, що принаймні перших сто років свого існування це могла бути

громадське радіо Зараз в ефірі Громадська хвиля

УКР

Поділитися

найбільша синагога світу», — каже історик.

Володимир Ковальчук біля зруйнованої синагоги. Фото: Ірина Савв'яч/Громадське радіо

Ім'я архітектора невідоме. Зате є інформація, що при синагозі був великий кляйз (аналог освітнього чи наукового центру), в якому працювали вчені у галузі юдаїзму.

У Другу світову, коли нацисти увійшли у Броди, зняли із синагоги дах, а цінності — розграбували.

громадське радіо Зараз в ефірі Громадська хвиля

УКР

Поділитися

«Є фотографії синагоги післявоєнного стану — вона була дуже сильно понижена. А в кінці 60-тих років «Укрпроектреставрація» береться за її відновлення. Щось відреставрували, зробили всередині склад, а в західній перебудові певний час навіть було кафе. Але щось не спрацювало. Синагогу почало знову затоплювати, падали склепіння й відбулися обвали. Серйозний обвал західної стіни стався 1988 року і з 2006 — вже регулярно обвалюється склепіння», — розповідає Андрій Корчик.

Володимир Ковальчук каже, через те, що дверей у синагозі не було, з часом вона перетворилась на смітник.

— Потрапити всередину не вийде, бо ми зараз поставили двері. Але тут є ущелина, загляньте. Бачите арку всередині? Там лежала Тора, — аби побачити що зараз всередині синагоги доводиться вилізти на одну зі стін.

У будівлі ні сміття, ні заростей. У деяких місцях навіть помітно автентичну плитку.

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/kolys-kozhen-budynok-mav-dushu-yak-volonter-iz-brodiv-vidnovlyuye-miscevu-synagogu?fbclid=IwAR1SrEu4...> 🔍 ☆

громадське радіо слухайте дивніше.

УКР >

Поділіться

f t p

Фото: Ірина Савицька/Громадське радіо

— Я проходив і бачив як діти бігали по тій синагозі, наче по звалищу. Трішки дітей наганяв. А потім вирішив діяти. Тут було 12 мішків сміття: пляшки, пакети, памперси, — пригадує чоловік.

Володимир і ще двоє робітників, яких він найняв, викорчували 32 дерева і вивезли 4 вантажівки непотребу та землі. Працювали 15 днів. Каже, що коштами допоміг директор центру досліджень юдаїки Мейлах Шейхет і його знайомий із Хмельницька. Обійшлося все у 4 800 гривень.

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/kolys-kozhen-budynok-mav-dushu-yak-volonter-iz-brodiv-vidnovlyuye-miscevu-synagogu?fbclid=IwAR1SrEu4...> 🔍 ☆

громадське радіо слухайте дивніше.

УКР >

Поділіться

f t p

— Люди, які ходили повз — тішилися. Жінка з дитячим візочком проходила, дала 500 гривень. А я кажу: нащо ти мені даш, в тебе ж дитина їсти хоче. Але вона має повагу до синагоги, хоче допомогти — пригадує чоловік.

Допомога общини

Зараз молитися у Бродях євреям ніде, каже Ковальчук, роблять це вдома. Та чоловік мріє, що синагогу вдасться повністю відновити. Розробляти проект реконструкції Володимир не має повноважень, тож наразі роботу зупинив. Та центр досліджень юдаїки, представництво американського об'єднання комітетів для юдеїв і релігійна громада «Турей Загав» звернулися до ДП «Укрзахідпроектреставрація» щоби їхні спеціалісти розробили проект. Мейлах Шейхет, директор центру досліджень юдаїки, каже: чекають початку робіт і вже готові збирати гроші на реставраційні роботи.

«Зараз у Бродях фактично немає єврейської громади, але там є великий цвинтар, куди щороку приїжджає багато людей. Улітку тут щодня по дві-три автобусні групи. Тож ця синагога потребує музеєфікації і використання для молитви. Коли юдейська делегація приїде сюди, то помолитиметься із захопленням», — каже Мейлах Шейхет.

Попри те, що євреїв у Бродях зараз майже не залишилося, з середини 18 століття і аж до середини 20-го століття вони становили абсолютну більшість населення міста — каже Андрій Корчик.

«Цифра коливалася у різні часи від 70% до навіть 90%», — пояснює історик.

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/kolys-kozhen-budynok-mav-dushu-yak-volonter-iz-brodiv-vidnovlyuye-miscevu-synagogu?fbclid=IwAR1SrEu4...> 🔍 ☆

громадське радіо слухайте дивніше.

УКР >

Поділіться

f t p

Утім через події Другої світової війни та ставлення радянської влади більшість єврейського населення виїхало з міста, як тільки з'явилася така нагода — розповідає Мейлах Шейхет.

«Нацисти нищили юдеїв, їх розстрілювали. Радянська влада це доповнила: не давала євреям дотримуватися традицій. І тому, коли почався процес виїзду у 60-70-тих роках (в Ізраїль — авт.), вони цим скористалися. Євреї при радянській владі пережили другий Голокост. Бо знищення духовності для юдеїв — це смерть народу», — пояснює директор центру досліджень юдаїки.

громадське радіо
слухайте онлайн

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР ~

Поділитися

📌
🐦
📌

Володимир Ковальчук теж пригадує, як його мама приховувала своє коріння. Її Гольдштайн – мати Володимира, до Другої світової жила поблизу готелю «Брістоль» у Бродях. Та 1941-го будинок знищила бомба. Її погодився удочерити хатній робітник родини – Степан Ковальчук. Так вона стала Ядвігою Степанівною Ковальчук. Згодом, коли почали забирати молодь для примусової роботи в Німеччині, дівчину відправили на фабрику коробок. До Бродів вона повернулася вже після війни чи то 1948, чи то 1949 – розповідає Ковальчук.

громадське радіо
слухайте онлайн

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР ~

Поділитися

📌
🐦
📌

Фото: Ірина Саєвич/Громадське радіо

Тут народила шістьох дітей, але тільки Володимир живе на Батьківщині мами. Чоловік каже, любить своє місто і хоче аби тут було затишно, саме тому готовий вкладати в це свої сили.

– Те, що в мене на Facebook ставлять пальці (вподобання – авт.) це звісно добре, але дуже рідко хтось підходить і справді дякує. Та я на це не дивлюся. Коли людина робить улюблену справу, вона стає ближче до Бога. Вона щаслива, що її історія не зникає і праця тих майстрів була не даремною.

Окрім Бродів, відновлення на Львівщині, за словами Мейлаха Шейхета, потребують також синагоги у Жовкві, Олеську, Жидачеві, Комарно, Старому Роздолі й Нових Стрипцях.

Авторка – Ірина Саєвич для Громадського радіо

«Колись кожен будинок мав душу» – як волонтер і ... 0:00 / 2:19

т.стт: Броди, Львів, Синагога

← → ↻ 🔒 <https://hromadske.radio/publications/lvivska-italiya-yak-u-selyshchi-bryuhovychi-pochaly-sortuvaty-nepotrib?fbclid=IwAR1Z6YSGtUb9GLinFe7kpL0D...> 🔍 ☆ (8)

громадське радіо
слухайте. думайте.

Телефон студії: 0800 750 490
Viber: +380 67 67 404 76

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Зараз в ефірі
Останні новини
Програми ▾

🔍 **Новини** Подкасти Відео В один клік Публікації Власна думка Регіони Політика Економіка Більше ▾ Підтримати

UKR ▾

Публікації ▶ 24 квітня 2019, 11:56 834

Поділитися
f
t
p

Львівська Італія: як у селищі Брюховичі почали сортувати непотріб

У селищі Брюховичі на Львівщині місцеві активісти запровадили сортування сміття. Ініціатива вже принесла перші прибутки, які волонтери витратили на покращення свого населеного пункту.

«От тут райончик чомусь зовсім не сортує. Я би сказав, що це мода. Бо на другому маршруті є вулиці, де мешканці абсолютно всіх будинків сортують. Навіть якщо людина сумнівається, вона бачать що сусіди це роблять і думає: «А я що? Я не можу бути білою вороною», — каже 37-річний Арсен Олійник, ініціатор сортування непотребу в Брюховичах, і проводить екскурсію рідним селищем. Для нього сортування непотребу — не мода, а стиль життя.

публікації
Як мобільний додаток допоможе киянам сортувати сміття

04.10.2018 13:52

← → ↻ 🔒 <https://hromadske.radio/publications/lvivska-italiya-yak-u-selyshchi-bryuhovychi-pochaly-sortuvaty-nepotrib?fbclid=IwAR1Z6YSGtUb9GLinFe7kpL0D...> 🔍 ☆ (8)

громадське радіо
слухайте. думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Зараз в ефірі
Останні новини
Програми ▾

🔍 **Новини** Подкасти Відео В один клік Публікації Власна думка Регіони Політика Економіка Більше ▾ Підтримати

UKR ▾

Публікації ▶ 24 квітня 2019, 11:56 834

Поділитися
f
t
p

Арсен Олійник Фото: Ірина Саввич/Громадське радіо

Криза, яка породила ідеї

Дістатися зі Львова до Брюховичів можна за півгодини. Селище розташоване у десяти кілометрах від обласного центру. Така близькість у 2016-му затягнула місцевих у вир львівських проблем. Саме тоді спалахнула пожежа на Грибовицькому сміттєзвалищі. Вивозити непотріб з міста стало ніде. Із Брюховичів

новини
В ефірі Громадського радіо солістка гурту ONUKA закликала сортувати сміття

25.09.2018 8:30

публікації
Як сортувати сміття вдома?

23.09.2018 16:52

← → ↻ 🔒 <https://hromadske.radio/publications/lvivska-italiya-yak-u-selyshchi-bryuhovychi-pochaly-sortuvaty-nepotrib?fbclid=IwAR1Z6YSGtUb9GLinFe7kpL0D...> 🔍 ☆ (8)

громадське радіо
слухайте. думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Зараз в ефірі
Останні новини
Програми ▾

🔍 **Новини** Подкасти Відео В один клік Публікації Власна думка Регіони Політика Економіка Більше ▾ Підтримати

UKR ▾

Публікації ▶ 24 квітня 2019, 11:56 834

Поділитися
f
t
p

— теж, бо селище входить до Шевченківського району Львова.

«Сміття не вивозили місяцями. Під баками вже починали утворюватись калюжі, люди говорили, що хворіють діти. Ми проводили десятки нарад, позачергові сесії. У результаті створили ініціативну групу й вирішили сортувати сміття. Заснували громадську організацію «Green Life». Кошти для старту шукали усією громадою», — пригадує голова селища Володимир Доманський.

За його словами, «Green Life» зареєстрована, як прибуткова громадська організація, тому її не можна фінансувати з бюджету.

«Ми, як селищна рада, мали на меті об'єднати громаду. Звернулися по допомогу до бізнесменів, депутатів, мешканців і разом зібрали кошти», — пояснює селищний голова.

«Для запуску проекту потрібно було 70 тисяч гривень: на мішки, поліграфію і помилки. Якби селищна рада писала гранти чи якісь проекти — це зайняло б час, а нам треба було терміново все запускати. Люди були на межі і це сміття от-от почали б везти у ліс», — каже Арсен Олійник.

громадське радіо
слухайте онлайн

УКР

Поділитися

Facebook Twitter Pinterest

Фото: Ірина Саввич/Громадське радіо

Італійська технологія

Коли постало питання про те, як краще сортувати, довго думати не довелося. Технологію запозичили в італійців. Арсен Олійник якось відвідував родичів у невеликому італійському селищі і побачив, як це працює там.

громадське радіо
слухайте онлайн

УКР

Поділитися

Facebook Twitter Pinterest

«Якщо ти не посортував сміття, то спершу отримувеш попередження, а наступного разу штраф на сотні євро. Буває в деяких регіонах, що, наприклад, сміттевози не забирають не сортоване сміття. Самостійно його позбутися складно, адже там навіть немає загальних смітників на вулиці. Відповідно береш це сміття назад додому, сортуєш і здаєш вже наступного разу», — каже він.

Такі заходи у Брюховичах не застосовують, запозичили лише технологію. Сортують сміття на папір, пластик і скло. Для кожного виду — одноразовий пакет відповідного кольору: синій, жовтий чи зелений. В Італії відсортовують ще органіку, каже Арсен, у Брюховичах такої потреби немає:

«Перші півроку ми сортували сміття у багаторазових мішках, наприклад, з-під цукру. Після кожного використання мішки мили й знову роздавали мешканцям, — продовжує чоловік. Такий метод виявився неефективним і через півроку перейшли на одноразові пакети».

громадське радіо
слухайте онлайн

УКР

Поділитися

Facebook Twitter Pinterest

Іти до людей і спілкуватися

«Ці мішки заповнені ідеально — пластик скручений, аби не займати багато місця, мішок добре зав'язаний, а пакет із склом заповнений лише на 80%, — проїжджаючи повз один із будинків, Арсен зупиняється і виходить на вулицю. Тут живе наша «Еко-сім'я», — із помітною гордістю вказує на двоповерховий будинок.

Фото: Ірина Саввич/Громадське радіо

громадське радіо
слушайте, думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Facebook
Twitter
Pinterest

Щоб залучити більше людей до сортування, організація проводить конкурси. «Еко-сім'я» — один із них. Переможці отримали похвальні листи та еко-торбинки.

Ще раніше активісти визначали зразкову вулицю.

Умови для всіх рівні, адже правила чітко прописані у брошурах, які регулярно роздають мешканцям.

У зелені пакети потрібно складати: скляні пляшки і банки, метал, кришки з-під консервацій, алюмінієві бляшанки. В пакет жовтого кольору — пластикові пляшки, каністри, плівку. У синій — газети, журнали, зошити, картонні коробки. А от не приймають — віконне скло, кераміку, лампочки, одноразовий посуд, пакети з-під майонезів і соусів, пластикові іграшки, паперові стаканчики серветки, тощо. Все це мешканці викидають у сині баки, які згодом забирає компанія «АВЕ Львів».

Арсен каже, завдяки промоції, зараз сміття сортують 65% мешканців селища.

Суботній еко-бус

- Дайте мені ще один пакет;
- Тримайте;
- Заберіть ще цей картон, не вліз у мішок.

Як тільки білий автомобіль із назвою організації заїжджає на одну із вулиць, мешканці тут же активізуються. Хтось вітається із порогу дому, хтось підходить

громадське радіо
слушайте, думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Facebook
Twitter
Pinterest

Мешканці тут же активізуються. Хтось вітається із порогу дому, хтось підходить щоб запитати поради чи про щось попросити.

Водій еко-буса забирає заповнені кольорові пакети в автівку й залишає поряд із воротами будинків новенькі порожні мішки. Принагідно відповідає на запитання односельчан. Водія звати Роман. Він студент національного лісотехнічного університету. Бакалавр, який планує стати лісником. І він вже рік щосуботи збирає сміття.

Фото: Ірина Савицька/Громадське радіо

громадське радіо
слушайте, думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Facebook
Twitter
Pinterest

«Мої знайомі і друзі дуже навіть нормально ставляться до такого заняття. Вони розуміють, що це приносить користь Брюховичам, — не відриваючись від роботи каже юнак.

Його робочий день зазвичай починається перед обідом. Поки об'їздить все селище, минає інколи і п'ять годин. Брюховичі поділені на два маршрути. На кожен з них еко-бус приїжджає через тиждень. За такою ж схемою забирають непотріб сміттевози компанії «АВЕ Львів».

«О, я вас чекала. Цей пакет ще не до кінця заповнений, але заберіть його теж, будь ласка. бо кіт порвав», — побачивши Романа, підходить жінка із мішком консервних бляшанок. Винуватець третьє до ноги й ніби вибачається, нявкає.

Його власниця Ольга, сортує сміття з моменту заснування ініціативи.

«Раніше такі речі як папір ми спалювали, а металом вивозили в пункти прийому металу. Тепер сортування нам дуже спростило життя», — каже жінка.

громадське радіо слушайте думайте

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділіться

f

t

p

Гроші зі сміття

За півтора роки громада збрала близько тисячі метрів кубічних непотребу – це як 15 вагонів потяга, пояснює Арсен Олійник. Після збору сміття потрапляє на склад, де його пересортовують і здають на вторинну переробку. З цього отримують кошти.

Так змогли заробити 8 тисяч гривень. Витратили їх на очищення стовпів і дерев від незаконної реклами. Арсен пригадує: як тільки засновували організацію, одразу ж

громадське радіо слушайте думайте

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділіться

f

t

p

домовились – весь прибуток витратимуть на покращення рідного селища.

Фото: Ірина Саєвич/Громадське радіо

Фото: Ірина Саєвич/Громадське радіо Та перші півроку працювали в мінус.

«Дуже багато грошей витрачаємо на логістику. Орендуємо бус, бо власного не маємо. Платимо за пальне, за брошури, мінімально за роботу водія і тих хто пересортовує сміття. На все це у місяць йде до 6500 гривень», – пояснює Арсен.

громадське радіо слушайте думайте

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділіться

f

t

p

Еко-країна

Окрім сортування, Арсен із однодумцями продають еко-торбинки й авоськи, а ще одноразові пакети, які розкладаються за 3-5 років. Хочуть, аби із селища повністю зникли поліетиленові пакети.

Чоловік каже, що втілювати екологічні ініціативи на локальному рівні не надто складно, але все ж бракує законодавчого регулювання.

Закон «Про відходи» таки є. Він забороняє з 1 січня 2018 року захоронювати не перероблене сміття.

«Мінприроди останні два роки намагається розробити нову редакцію закону «Про відходи». Бо він старий і не відповідає вимогам директиви Європейського союзу. У багатьох випадках він просто гальмує систему поводження з відходами», – пояснює Ольга Мелень-Забрамна – керівниця юридичного відділу міжнародної благодійної організації «Екологія. Право. Людина».

громадське радіо слухайте думати. Зараз в ефірі Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Вона додає, що оновлений закон передбачатиме збільшення штрафів за порушення норм.

«Зараз вони дуже низькі. Ми порівнювали штрафи у сфері поводження з відходами в Україні і Польщі – різниця майже у 100 разів», – каже Ольга.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

Польща

Україна

ДЛЯ УДОСКОНЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРОВІД ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ НЕОБХІДНО:

Також у листопаді 2017 року уряд затвердив Національну стратегію з управління відходами. Вона передбачає, що до 2030 року частка сміття, яке заховорюють, має становити не більше 30%. Решту треба сортувати і переробляти. Місцеві органи влади мають рік, щоб розробити плани управління відходами для кожної області.

громадське радіо слухайте думати. Зараз в ефірі Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Згодом це повинно перейти на рівні міст, селищ і сіл.

«У результаті сортування і роздільного збору сміття мав би за рік-два запрацювати для кожного району, кожної адміністративно-територіальної одиниці», – каже фахівчиня.

Більше не локальний

Поки Мінприроди працює над оновленням закону, активісти із Брюховичів виграли проєкт від обласної ради і тепер мають запровадити сортування сміття ще й у Рясному – одному із мікрорайонів Львова. А також консультують громади з усієї країни.

«Більшість сумнівається, чи будуть їхні люди сортувати сміття. Ми теж спершу сумнівалися і були здивовані, коли на старті долучилася одразу половина населення. Другий фактор, який відлякує людей – кошти. Коли вони розуміють, що проєкт працює в нуль, то мотивація падає», – пояснює Арсен Олійник.

Цікавлюся чи у нього теж не виникало бажання все покинути?

«Звісно, це займає багато часу. Особливо коли водій не може, то ти сідаєш в суботу за кермо буса і сам їдеш. Але я бачу результат нашої роботи і це мотивує».

Арсен прогнозує, що популярність еко-ініціатив в майбутньому лише зростатиме.

«Нам стає легше жити, з'являється більше вільного часу, люди починають цікавитися різними процесами. Зрештою, подорожують більше, бачать як змінюється світ і що потрібно йти з ним у ногу».

громадське радіо слухайте думати. Зараз в ефірі Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Фото: Ірина Сасевич/Громадське радіо

Авторка: Ірина Сасевич для Громадського радіо

Львівська Італія: як у селищі Брюховичі почали с...

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyih-obstavynah> 🔍 ☆

громадське радіо
слухайте. думайте.

Телефон студії: 0800 750 490
Viber: +380 67 67 404 76

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Останні новини
Програми

🔍 Новини Подкасти Відео В один клік Публікації Власна думка Регіони Політика Економіка Більше Підтримати

УКР

Публікації 14 травня 2019, 11:34 574

Поділитися

📌

Як на Львівщині ініціатива «Добрий сусід» допомагає сім'ям у складних життєвих обставинах

Львівська Італія: як у селищі Брюховичі почали сортувати неопотріб

24.04.2019 11:56

«Коліс кожжен будинок мав душу» — як волонтер із Бродів відновлює місцеву синагогу

02.04.2019 15:05

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyih-obstavynah> 🔍 ☆

громадське радіо
слухайте. думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

📌

Вже понад два роки на Львівщині діє проект «Добрий сусід» — це програма, учасники якої допомагають сім'ям у складних життєвих обставинах. Разом із родинами складають плани виходу з кризи, підтримують і роблять усе, щоб сім'я не втратила дітей.

— Мама, хочу маселка, — дворічна Руслана, яку зазвичай називають Руся, енергійно вбігає в кімнату із хлібом у руках. Не вимовивши всіх букв, просить у мами «масва».

— Доця, у нас немає масла. Мама зараз немає грошей на масло, але коли вони будуть, ми купимо. Хочеш хлібчика чи печива? — помітно засмутившись, відповідає Юля і дає дочці кусочок хліба.

Вони з Русланою вже майже рік учасниці проекту «Добрий сусід». Їхній дім — невеличка однокімнатна квартира. Орендована. Кімната обставлена іграшками, по телевізору, не вгаваючи, щось розповідають герої мультиків, під ліжком розляглась кішка Лана. Кімната світла і чиста. Лише ступивши на поріг квартири Руслана оббігає всі кутки кімнати, за нею, із такою ж швидкістю біжить кішка. Юля спостерігає.

У Харкові влаштували мітинг проти знесення волонтерського намету

12.05.2019 14:10

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyih-obstavynah> 🔍 ☆

громадське радіо
слухайте. думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

📌

«Я б собі не дозволила на неї крикнути. Навіть якщо вона щось начудить, я стараюся з нею поговорити. Криком ніхто нічого не досягне, вдарити дитину — це гірше. Вона просто почне боятися щось зробити. Я їй дозволяю усе. Вона перевертає хату ввєрх дном, але я дозволяю, бо це дитина».

Сповільнюють Руслану лише пестливі звернення мами: «зайчик» чи «сонечко».

Фото: Трина Савиш/Громадське радіо

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyh-obstavynah> 🔍 ☆ (ru)

громадське радіо спустимо думати. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

У проєкт Руслана і Юля потрапили улітку 2018 року.

«Це мама і дитина, які в місті мільйоннику, в третьому тисячолітті, голодували», – розповідають про сім'ю керівники проєкту «Добрий сусід».

Юля й сама пригадує, у той період їсти справді було нічого.

«Добре, що мала грудне молоко пила і так не вимагала їжі, але потім, із шести місяців, я почала вводити прикорм і стало ще важче», – каже жінка.

Як і раніше, так і зараз, родина живе на майже дві тисячі гривень у місяць. Юля отримує 860 гривень допомоги на дитину і 1036 – виплати, як одинокій мамі. Водночас – щомісяця платить за оренду квартири й комунальні послуги.

«Ми залізли в борги. У нас зараз тільки за центральне опалення борг 4 тисячі, не враховуючи ще квартири. Зараз в мене у кишені лише 50 гривень. А дитячі приходять то 15, то 16 числа. А 50 гривень зараз – це ніщо. Я от сьогодні пішла купила їй кашу, молоко, печиво і грошей немає. Картопелька у нас була, але вже стала м'якою, я взяла у магазині 5 картоплин – 20 гривень. Раз-два і немає грошей».

Піти на роботу Юля хоче, але зараз не може. Чекає поки Руслана зможе ходити у садочок. Каже: дівчинка стоїть у черзі в три заклади. В один приймають дітей лише з трьох років, в іншому натякнули на хабар – пригадує Юля.

«Я не хочу бути для неї поганим прикладом, бо знаю яке дитинство було у мене. Я хочу, щоб для неї це дитинство запам'яталося. Звичайно, я не можу зараз їй дати все, на що вона заслуговує, але стараюся. Інколи пояснюю їй ситуацію і вона розуміє. Не перебирає харчами, їсть те, що і я. І ще дуже любить ділитися з іншими», – каже Юля.

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyh-obstavynah> 🔍 ☆

громадське радіо спустимо думати. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Фото: Ірина Савицька/Громадське радіо

Наслідки минулого

Попросити допомоги у рідних Юля, за її словами, не може.

Мама просто відмовилася від мене. Нас пятеро в сім'ї і кожна дитина від різного батька. Я не знаю свого тата. Знаю сестру, але ми з нею рідко спілкуємося, з мамою взагалі не спілкуємось», – розповідає жінка.

Пригадує, що в дитинстві мати змушувала їх із братом просити їжу. А у 16 років Юля пішла працювати. Нелегально. Вантажила кавуни на оптовому ринку.

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyh-obstavynah> 🔍 ☆

громадське радіо спустимо думати. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

«Ходила, пахала, але мама забирала ці гроші. А коли тітка купувала мені одяг, то мама і його забирала. Віддавала молодшій сестрі. Мені було дуже образливо».

У якийсь момент мати виставила дівчину на вулицю, тож Юля почала жити при церкві, де познайомилась із своїм чоловіком.

Жінка дістає альбом із сімейними фото. На одній світлині дві пари дорослих рук тримають маленькі ніжки, на іншій вони обоє у пологовому біля новонародженої Русі.

Як тільки Руслана помічає фотографії, підбігає, щоб розглянути. Показує пальчиком й радісно вигукує:

– Татко!

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyih-obstavyinah> 🔍 ☆

громадське радіо слухайте. дивіться. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР >

Поділитися

— Ви виглядаєте тут щасливими, — кажу я.

— Я теж думала, що ми будемо щасливими, але не витримала і ми почали жити окремо, — відповідає Юля.

«Коли ми жили при церкві, він не пив і не курив. А коли взялися шукати квартиру, я побачила який він насправді. Починав пити і ставав іншою людиною. У нього одразу вмикалася агресія. Було таке, що розбивав мені губи, обличчя було побите, синці по всьому тілу».

Коли пара почала жити разом, Юля дізналась, що вагітна.

«Мені мама сказала: тобі того «виродка» не треба. А я дуже хотіла дитину. Діти це була моя слабкість: бачила їх і танула. В мене навіть у думках не було того, щоб робити аборт, хоч я знала, що опинилася на вулиці. Але ми знайшли цю квартиру, тут я її виносила. А чоловік приходив до нас, ми бачилися».

Але одного разу побив жінку в присутності доньки. Тоді Юля викликала поліцію й сказала, що більше бачити його у своєму житті не хоче.

«Руслана дуже його любить. Ми йдемо гуляти і вона тягнеться до чоловіків. Кожного чоловіка бачить і називає татом».

Страх і сумнів

Декілька років тому Руслана потрапила у лікарню. Під час операції почалася алергічна реакція. В дівчинки сталась зупинка серця і вона потрапила в реанімацію. Юлі потрібна була допомога, тож подзвонила директорці школи-інтернату, де колись навчалася. Та підключила отця, який служив Літургії у каплиці при інтернаті.

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyih-obstavyinah> 🔍 ☆

громадське радіо слухайте. дивіться. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР >

Поділитися

Саме отець Роман і дав контакти Юлі волонтерам із проекту «Добрий сусід».

«Отець подзвонив і каже: не бійся, вони тебе наберуть, захочуть зустрітись, розкажеш їм свою ситуацію. За кілька днів мені справді зателефонували, потім приїхали, розпитували що нам необхідно. У перший же день керівниця проекту сама закупила нам продукти. А за місяць вислали декілька коробок речей: памперси, кашку, картоплю, моркву, макарони».

Наступного разу купили малій одяг. Я спершу боялася, бо раніше багато хто обіцяв допомогу, але не виконував обцянок. Але хвилювання виявилися марними, — пригадує Юля.

Проект почав забезпечувати родину продуктами, а згодом у сім'ї з'явилася власна «добра сусідка» — Олена. Жінка регулярно підтримує з Юлею контакт і допомагає.

«Я дуже вдячна долі за цей проект. Олена дуже багато разів нас виручала. Коли в малої був кір, купувала ліки. Бувало, могла придбати нам продукти, шкарпетки дитині, панчохи, ляльку. Я здивувалася, бо в світі мало добрих людей. Цей проект навчив мене того, що в житті завжди може бути краще. Він дав надію. Я багато кому не довіряю, але тут зрозуміла, що є люди, яких не треба боятися».

Мережа «Добрих сусідів»

Таких сімей, як Юля і Руслана, що опинились у складних життєвих обставинах, в проекті за два роки була майже сотня. Більшість — мешканці сіл чи селищ Львівщини.

Ініціативу «Добрий сусід» заснували у Львові у 2017 році на базі «Львівської освітньої фундації». Волонтери здебільшого опікуються сім'ями, де є загроза, що дітей можуть забрати від батьків. Зазвичай, про такі родини волонтерам

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyih-obstavyinah> 🔍 ☆

громадське радіо слухайте. дивіться. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР >

Поділитися

дітей можуть забрати від батьків. Зазвичай, про такі родини волонтерам повідомляють сусіди сім'ї. Саме вони і є їхніми «кураторами» — «добрими сусідами». Підтримують зв'язок й допомагають у разі потреби.

Ще частина волонтерів допомагає точково, наприклад, зробити ремонт в будинку родини. Також є формат тимблдингу, коли якась компанія організовує своїх працівників і допомагає сім'ям вирішити якусь проблему, наприклад, приборати захащене подвір'я. Зазвичай такий формат обирають ІТ-компанії, каже Анна Решетник — керівниця проектів та програм БО «Львівська освітня фундація» й регіональна експертка з деінституціалізації та розвитку послуг проекту EDGE (Міністерство соціальної політики).

громадське радіо слухайте онлайн

Україна

Поділіться

Facebook

Twitter

Pinterest

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Керівниця проєктів та програм БО «Львівська освітня фундація» й регіональна експертка з деінституціоналізації та розвитку послуг проєкту EDGE (Міністерство соціальної політики) Анна Решетник

Зустрічаємось в офісі фундації. На стінах дитячі малюнки й написи із цінностями та місією організації.

Більшу частину свого життя Анна працювала в казино: була і круп'є, і адміністраторкою, і керівницею закладу. Під час вагітності почала волонтерити й згодом, каже, доля привела її у «Львівську освітню фундацію». Тут, жартує, нарешті зрозуміла ким хоче стати, «коли виросте».

«Зараз у нас на сайті є оновлена анкета, де людина може вибрати у якій ланці роботи долучитися: хтось може вантажним бусом завести якісь матеріали, хтось погоджується кілька разів або бодай раз на тиждень посидіти з чиймись дітьми, хтось бере участь у толоках», — продовжує свою розповідь Анна.

громадське радіо слухайте онлайн

Україна

Поділіться

Facebook

Twitter

Pinterest

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Зараз у команді понад сотня волонтерів. Чи не найбільше затребувані будівельники. Були ситуації, коли працівники настільки зближувались із родиною, що ставали "добрими сусідами" і брали над родиною опіку.

«В одній із сімей на Львівщині тато самостійно виховує 5-ох дітей, бо мама в 2017 році померла від раку. Двоє хлопчиків з родини дуже захоплюються футболом, тож майстри почали після роботи грати з ними у м'яча, сформували дві команди — майстри проти сільських дітей. Один із чоловіків навіть купив хлопчикам футбольну форму і потім з дружиною до них їздив. Життя сім'ї змінилося завдяки невеликим коштам і пильній увазі. Діти побачили, що світу до них не байдуже», — каже Анна.

Завжди поряд

«У кожній громаді, куди ми приходимо, часто вже є людина, яка допомагає сім'ї, бо їй це болить. Вона розуміє, що щось не так, але не дуже добре знає, як це змінити. Тоді ми приходимо на допомогу: додаємо знань і ресурсів», — пояснює Решетник.

Щоб допомагати якісно, «добрі сусіди» проходять навчання на базі проєкту. Їм пояснюють психологію і спосіб мислення сімей, розповідають про обов'язки держави та різних служб, вчать підштовхнути родину до співпраці, а не розвивати споживацтво.

«Часто, маючи якісь добрі наміри, люди починають носити мішки з гуманітарною допомогою. І виходить, що сім'ї вже й не потрібно старатися, аби покращити ситуацію. Наприклад, якщо на початку співпраці родина була вдячна навіть за кілограм гречки чи макаронів, то за півроку, буває, телефонують серед ночі зі словами: у нас закінчилися памперси, на ранок немає каші, привезіть», — каже Анна. Тому часто волонтери морально «вигорають» і самі потребують підтримки. Щоб уникати таких ситуацій, із кожною родиною підписують договір про

громадське радіо слухайте онлайн

Україна

Поділіться

Facebook

Twitter

Pinterest

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

Щоб уникати таких ситуацій, із кожною родиною підписують договір про співпрацю. Це дисциплінує, встановлює межі й дозволяє прописати напрямки роботи.

Також «Добрий сусід», ментори проєкту й сама родина, спільно розробляють план виходу сім'ї з кризи.

«Не можна прийти і розповісти, як вони мають жити. Такий підхід ніколи не матиме гарного результату, бо сім'я має брати на себе частину відповідальності за власне життя».

← → ↻ 🔒 https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyih-obstavynah 🔍 ☆

громадське радіо
слушайте. дивіться.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділіться

f
t
p

Повага як основа

Часто сім'ї-учасники проекту потерпають від цькування й усе їхнє життя зводиться до того, аби показати суспільству, що вони гідні поваги, що такі ж як усі, каже Анна. Тож головний принцип «Доброго сусіда» — не осудливе ставлення.

Є таке поняття як «спадкові складні життєві обставини» — це коли сім'я з покоління в покоління має труднощі. Якщо їм ніхто не допоможе, то діти в майбутньому ймовірно теж відтворять модель батьків — пояснює Решетник.

«Вони дуже закриті, бо зранені. Вони не довіряють світу, людям, тому що починаючи з дитинства побачили дуже багато осуду, цькування, а інколи навіть знущання. Ми не можемо сказати, що всюди, де ми працювали, вдалося змінити думку людей і вони тепер не дискримінують такі сім'ї, але часто це принаймні нагода почути одне одного».

Під час толок волонтери часто влаштовують майстер-класи, куди приходять діти з усього села. Інколи це стає першим контактом сільських дітей з дітьми із сім'ї, яка бере участь у проєкті.

«Дуже часто сім'ї живуть у соціальній ізоляції. До дітей ставляться з пересторогою, власним дітям забороняють з ними бавитися, бо там антисанітарія і ще щось таке. Коли криза доходить до своєї найнижчої точки, дітей вилучають із такої родини, вони потрапляють в інтернат. І тоді цих дітей все суспільство починає любити, бо це вже «бідні сирітки». Ми намагаємося в громадах пояснювати, що це ті самі діти, просто їм вчасно не допомогли».

Анна наводить статистику: в українських інтернатах зараз понад 106 тисяч дітей і лише 7,7% — це діти, які справді не мають батьків. У 92% дітей є сім'ї. Запобігання соціальному сирітству — одне із завдань «Доброго сусіда».

← → ↻ 🔒 https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyih-obstavynah 🔍 ☆ (ua)

громадське радіо
слушайте. дивіться.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділіться

f
t
p

Зміна правил

За даними проєкту, у 70% сімей-учасниць «Доброго сусіда» один або двоє батьків — це випускники інтернатних закладів. Ця система нищівна для формування особистості, каже Анна. Часто діти випускників інтернатів згодом теж опиняються в інтернатах.

Із 2017 року в Україні відбувається реформа деінституціалізації. Згідно з нею, до 2026 року мають припинити існування великі заклади інституційної опіки: будинки дитини, дитячі будинки та інтернати.

«Зараз маємо третю спробу реформувати систему. І я сподіваюся, що вона буде вдалою. Це необхідність. У жодній цивілізованій країні світу немає інтернатів у тому вигляді, в якому вони є у нас і в низки пострадянських країн».

— До чого призводить виховання в інтернатах? — питаю я.

— Коли дитину виховують батьки, вона бачить як вибудовуються їхні стосунки, що вони роблять у побуті, з часом сама долучається до виконання обов'язків і таким чином вчиться.

Інтернати — це життя в колективі і за розпорядком, де дитина не приймає рішень. Також люди часто приносять у сиротинці подарунки, а це розвиває у дітей споживацтво. Усіх дорослих вони з часом починають сприймати, як інструменти для задоволення власних матеріальних потреб. Вийшовши з інтернату, діти часто не можуть дати собі раду самостійно — пояснює Анна й наводить статистику: за часи незалежності з українських інтернатів випустилося понад 500 тисяч дітей і з них лише 10% здатні соціалізуватися. Ще частина протягом перших кількох років потрапляє за ґрати, бо це знову життя в колективі, де не потрібно приймати рішень. Діти іншої частини випускників, теж опиняються в інтернатах.

← → ↻ 🔒 https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyh-obstavyinah 🔍 ☆

громадське радіо слухайте, думайте. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Anna navodit' pryklad. U proekti «Dobryy susid» є sim'ya, de tato mav skadnu cherepno-mozkovu travmu, a mama, pislya narodzhennya найменшої дитини, написала відмову від усіх і зникла. Одужавши, батько забрав наймолодшу дитину, інші були в сиротинцях. У вересні їх повернули в родину. Середущий син пішов у перший клас – це його перший контакт з відкритим суспільством. Саме в цей момент почалися проблеми. У сиротинці хлопчик ріс у колективі, у нього ніколи не було власних речей – все спільне.

У школі він продовжив брати речі без дозволу. Дитину почали звинувачувати у крадіжках. На додаток, кожного дорослого хлопчик сприймав, як волонтера. Просив батьків інших дітей купувати йому їжу і речі. Тож батьки почали писати скарги, аби дітей забрали від батька, мовляв, він не може з ними впоратися.

← → ↻ 🔒 https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyh-obstavyinah 🔍 ☆

громадське радіо слухайте, думайте. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

«Вони не розуміють, що, як маленька сільська громада, можуть дати цій дитині увагу, турботу і познайомити із відкритим суспільством. Так, ця дитина проблемна. Він, напевно, ще впродовж півтора року перевірятиме тата на міцність. Хлопчик не довіряє дорослим, бо його вже зрадили колись. Він доводитиме батька до сказу просто аби отримати підтвердження, що всі дорослі покидьки. Якщо це вдасться, то його заберуть від батька. А коли хлопчик вже у 18 років повернеться в громаду, то наслідки будуть значно гірші. Ці люди просто не знають причин такої поведінки. Вони живуть з переконанням, що в інтернаті буде краще, що там не буде насилля, що там він буде нагодований і доглянутий. Батькові доводиться постійно доводити, що він має бажання виховувати власних дітей. Каже: це мої діти і моя відповідальність. Насправді, дуже мало батьків, які можуть бодай фразу так сформулювати».

← → ↻ 🔒 https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyh-obstavyinah 🔍 ☆

громадське радіо слухайте, думайте. Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Поділитися

Навчити турботи

Словацька громадська організація «Usmev ako Dag» проводила дослідження згідно з яким лише 14% батьків дітей, що перебувають в інтернатах, справді не хочуть дбати про них, 35% батьків не можуть і 51% – хочуть дбати, але не вміють. Саме з останніми двома категоріями й працює «Добрий сусід».

ЧОМУ ДІТИ З СІМЕЙ В КРИЗІ ПОТРАПЛЯЮТЬ В ІНТЕРНАТИ?
За даними досліджень ГО «Usmev ako Dag», Словацька

14%	35%	51%
сімей не хочуть опікуватися дітьми	сімей не можуть опікуватися дітьми	сімей не знають як опікуватися дітьми

Нашим основним завданням є робота з двома останніми групами батьків. Тому що завжди доцільніше усувати причину, ніж боротися з наслідками.

Infografika: ГО «Львівська освітня фундація»

«Дуже часто наші батьки інфантильні, не здатні ні планувати своє життя, ні прогнозувати наслідки якихось речей. Ми ж намагаємося їх цьому навчити», – пояснює Анна.

Часто волонтерам доводиться пояснювати в деталях ті процеси, які здаються очевидними. Наприклад, був випадок, коли сім'ї треба було поклеїти шпалери. Благодійники привезли матеріали, родина ж мала виконати роботу самостійно.

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyh-obstavynah> 🔍 ☆

громадське радіо
слухайте. думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

— Зможете? — запитали у них волонтери.

— Зможемо.

На ранок родина подзвонила, що шпалерів не вистачило. Волонтери попросили "добру сусідку" навідатись і поглянути в чому справа. виявилось, що сім'я клеїла шпалери горизонтально.

«Вони обмотали кімнату. Просто люди ніколи в житті не були учасниками поклеювання шпалер, вони не знають, як має виглядати результат. Але вони старалися, робили як могли і це найголовніше. Це вже перемога», — каже жінка.

Іноколи волонтерам вдається не лише змінити умови життя родини і її звички, а навіть повернути дітей у родину.

«Це неймовірне відчуття, бачити сльози батька, який не вірив, що все вдасться, бо сім'я вже давно самостійно і безрезультатно намагалася повернути дитину. Вони з дружиною обоє випускники інтернатних закладів, їм реально було складно. Тепер дитина вже два роки у родині, вона тулиться до мами, спілкується із сестрами. Ти приходиш в цю сім'ю і старша дитина каже: стоп, я — сонечко, Вікторія — рибка, а Ангелінка — зірочка і попросу по-іншому нас не називати. Коли діти мають такі пестливі імена, ти розумієш, що в сім'ї їм добре».

Ніхто не застрахований від складних життєвих обставин: пожеж, втрати рідних чи інших бід, підсумовує Анна, тому важливо створювати культуру взаємодопомоги.

Поділитися

f

🐦

📌

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyh-obstavynah> 🔍 ☆

громадське радіо
слухайте. думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

Замкнене коло доброти

— Руся, покажи як ти маму любиш, — позуючи на камеру Руслана міцно обіймає маму.

«Вона дуже чемна дитина: сама зубчики чистить, сама личко мие, пере свої шкарпеточки і навіть не знає поганих слів. Та й де вона може їх вивчити. Я стараюся бути для неї хорошим прикладом», — каже Юля.

Як тільки донька піде у садок, жінка планує влаштуватись на роботу. Колись працювала і на заводі, і старшим касиром, і продавчицею. Тепер, говорив, готова на будь-яку роботу, аби тільки забезпечити дочці щасливе дитинство.

«Для мене вона — сенс життя. Коли Руся захворіла на кір і п'ять днів лежала з температурою під сорок, я настільки перелякалася, що весь час думала: краще б я була на її місці. Дуже хочу, щоб її дитинство не було таким, як моє. Хочу, щоб вона виросла людиною. Доброю, щирою, люблячою людиною. Щоб отримала освіту і так само допомагала іншим, як зараз допомагають нам. Вона ще дуже маленька, і коли нам привозять продукти, не розуміє, хто це, і як багато ці люди для нас зробили. Але я справді вірю, що вона колись стане помічницею для таких самих сімей, як ми».

Поділитися

f

🐦

📌

← → ↻ <https://hromadske.radio/publications/yak-na-lvivshchyni-iniciatyva-dobryy-susid-dopomagaye-sim-yam-u-skladnyh-zhyttyevyh-obstavynah> 🔍 ☆

громадське радіо
слухайте. думайте.

Зараз в ефірі
Громадська хвиля

УКР

— Альо, — перебуваючи розповідь мами, Руся діловито бере в руки рожевий пластиковий телефон. У неї зараз свої турботи — незрозумілою мовою щось пояснює у слухавку. На мить ця маленька квартира, обставлена іграшками, — її кабінет. Де немає проблем, лише важлива дитяча розмова.

Фото: Ірина Савєвич/Громадське радіо

Ірина Савєвич для Громадського радіо

Як на Львівщині ініціатива «Добрий сусід» допома...

0:00 / 0:00

Reporters.

УКР ENG

Reporters.

УКР ENG

Грина Саєвич — 8 Травня 2019

(Не)Упокоєні

Якої правди шукають активісти товариства «Пам'ять», порпаючись у сторічних кістках

— О Боже! — з високого земляного насипу біля траси на Новояворівськ Любомир заціпеніло розглядав землю під ногами, всіяну кістками: поламаними, змішаними з ґрунтом, травою, речами. Десять свіжих ям у людський зріст.

Спокій солдатів, які лежали тут ще з часів Першої світової, цього літа порушили. За речами, на які не злакомилися «чорні копачі», було ясно: це спільна могила російських та австро-угорських солдатів 1914-го року. Любомир нарахував близько 15 тіл. Збирати їх нелегко. Грабуючи могилу, мародери розкидали кістки навсібіч.

Активісти Товариства пошуку жертв війни «Пам'ять» бачать таке ледве не щодня.

Розриті могили

— Якщо сьогодні останків не знайдемо ми, завтра їх знайде копач. Нам усе одно доведеться повертатися до цього поховання за рік чи два, але екстумувати вже буде нікого, — пояснює керівник товариства Любомир Горбач.

Копачів він ділить на три категорії. Перші дві: фанати-колекціонери й торговці антикваріатом. Їхня спільна риса — натрапивши на останки, не копають далі, а телефонують товариству «Пам'ять». Третьої категорії людські кістки не зупиняють.

Зовні відрізнити їх важко. Іде лісом чоловік із металошукачем, одяг брудний, на лопаті рештки ґрунту. За це його не звинуватити. Потрібні докази.

— Хлопці, знайдете якісь останки — дуже вас прошу: не нищьте. Наберіть мене одразу. Добре? От візитка, — зазвичай каже таким Горбач.

— Не-не, ми нормальні пацани, такого не робимо. Наберемо, — зазвичай кажуть ті.

Саме через чорних копачів волонтери шукають солдатські поховання, щоби поперед мародерів виявити останки і по-християнськи перепоховати.

— Часом люди знаходять кістки, телефонують, а я розумію, що завтра-післязавтра не зможу приїхати. Тоді прошу людину: забери все, на що реагує металошукач. Потім віддаси, а кістки закопай або краще замаскуй якось те місце, — каже чоловік.

І люди дослухаються, зберігають речі. Якщо вдається знайти родичів загиблих, шукачі потім усе віддають сім'ям.

За них тепер говорять лише речі

— Шшух-шшух, — крихти ґрунту відлітають із кожним помахом пензлика. Цей рух за роки роботи шукачі виконують автоматично. За годину-дві починають з'являтися обриси. Коричнево-помаранчеві кістки, іржаві гільзи, набиті землею каски.

З того, як розташовані останки, можна зрозуміти, якою була остання хвилина життя людини. Здебільшого знайдених солдатів закопано гірше за тварин. Добрий господар, як помирає його улюбленець, не викидає його на узбіччя. А із солдатами таке буває.

Обличчям у землю, права гомілка і стегнова кістка відірвані. Очевидно, перед смертю солдат біг, коли праворуч стався вибух, позбавивши його кінцівки. Боець замертво впав плазом у яму. З останків видно: його не рухали, лише прикопали землю.

— Шшух-шшух, — під пензликом на шії блиснув хрестик.

Іконки, медальйони, хрестики знаходять майже в кожного солдата. Байдуже, де він служив: у німецькій, австро-угорській, польській, радянській армії чи був повстанцем. Буває, натрапляють також на складані ножі, зубні щітки, ложки, виделки, залишки шкіряного військового спорядження, патрони чи каски. Рідше обручки.

— Ми принципово не чіпаємо особистого або речей духовного вжитку. Що могла дати мати чи дружина, проводжаючи на війну. Попри будь-яку історичну цінність, усе це перепоховується разом з останками, — підкреслює Любомир.

Буває, солдата вже перепоховали, а речі — ні. Шукачі зберігають їх, сподіваючись віддати рідним. Якщо не вдається, пробурять отвір і поховують у новій могилі власника.

Майже всі прізвища знайдених бійців Любомир знає напам'ять.

— Як вам це вдається? — дивуюся.

— Їх не так багато. З півтори тисячі останків, які ми знайшли, відомі прізвища менш як п'ятдесяти. Їх неважко запам'ятати.

Родичів змогли відшукати ще менше.

Тато поруч

2005-го у селі Лешнів Бродівського району шукачі натрапили в лісі на сліди від вибухів. Все було всіяно воронками чималого розміру. Відомо, що у 1941-му тут були бої. Один із солдатів, якому тоді вдалося вижити, описував їх у своїх спогадах. Неподалік від воронки у радянські часи полеглим встановили пам'ятний знак.

— Нас зацікавило, чи вони позбирали останки солдатів, коли будували цей пам'ятник, — пригадує Горбач.

Пішли до лісу. Заклали розвідувальні шурфи й почали знаходити людські кістки. Виявили останки 60-х радянських солдатів.

— Вони не забрали з поля бою жодного бійця. Знак поставили, а полеглих лишили лежати, — дивується чоловік.

Поміж них був один особливий — боєць мав жетон із особистими даними: Авдеев Павло. Місце народження — село Ярки Воронежської області, Росія.

У 1939 році він разом з іншими частинами Червоної Армії прийшов у Західну Україну. Служив на Львівщині у Стрию. Одружився з україною. Коли почалася війна, пішов зі своїм підрозділом на фронт. Дружину евакуювали спочатку, ймовірно, до Києва, а далі — вглиб Росії. Після війни вона повернулася в Україну й оселилася в Золочеві. Син, за прикладом батька, став військовим.

Пошуки родичів почали з рідного села. Подзвонили у сільраду. Виявилось, після розпаду Союзу дружина Авдеева із сином виїхали у Молдову. Але в Яرخа досі жила його сестра.

Зйомки фільму "Червоный", автор фото Олександр Смолик.

«Ей больше девяноста лет, но вы не переживайте, мы ей передадим», — почув Горбач у слухавку від працівників сільради. Далі справа зупинилася. А за рік шукачеві подзвонили. Номер незвичний, не український. На тому боці невпевнено промовили:

— Добрый день. Это вы нашли Павла Авдеева?

— Так, я знайшов, — відповів Горбач.

— Я его сын!

Сестра Авдеева таки отримала інформацію і передала її рідним. Син захотів приїхати, побачити, де знайшли батька. Привіз і власного малого. Втрюх подалися у Лешнів.

Поки йшли лісом, до воронки, де знайшли бійця, Авдеев-молодший помітно хвилювався.

— Ось тут він лежав. У цій ямі було п'ятеро. Лише ваш батько мав капсулу з прізвищем. Невеликий такий металевий сховок, схожий на циліндр, завдовжки десь як сірник. Решта бійців залишилися невідомими, — пояснив шукач.

Син мовчки слухав. Потім набрав землі з воронки, де знайшли батька, і попросив показати місце перепоховання.

— Російська пропаганда останні двадцять років постійно торочила, що в Західній Україні червоноармійців викидають з гробів, кістки змішують з асфальтом, — пригадує розмову Горбач.

Разом поїхали у Броди на військовий меморіал часів Другої світової. Упорядкований. За старим радянським пам'ятником — новий монумент із граніту. На ньому прізвища полеглих, серед них — Авдеев Павло.

Син був шокований. Вони з мамою все життя самі шукали батька, писали в Міністерство оборони СРСР. Відповідь приходила як багатьом у той час: «Пропає без вести в июле 1941 года» чи то під Києвом, чи то під Ленінградом. А він був зовсім поруч, за 30 кілометрів від їхнього дому.

Є в Горбача і власна історія пошуків.

Частково через неї понад десять років тому він і став шукачем.

Береза у панському саду

— Історію я любив з дитинства. Перечитав, напевно, всі книжки у шкільній і районній бібліотеках про війни, княжу добу, козаччину, — пригадує Горбач.

Втім, на історика вчитися не пішов. Маленьким хлопчиком разом із родиною

він перебрався з Нового Милятина до Львова. Батьки працювали на Львівському автобусному заводі, тож хлопець подався на слюсаря-ремонтника у заводське ПТУ. Але й слюсарем не став.

У 1989-му в країні настали зрушення.

— Тут таке відбувається, будемо виганяти москалів. Вже синьо-жовтий прапор підняли. Приходь до Порохової вежі, там збиратимуться патріоти, — почув він якось від одногрупника.

Причиною зборів стали події 1 жовтня 1989 року на вулиці Коперника, коли загони особливого призначення львівської міліції жорстоко побили демонстрантів, які під час відзначення Дня міста позривали 70 державних прапорів СРСР та УРСР.

Горбач прийшов на акцію, а звідтоді почав активно їздити на маніфестації по всій країні. Були на сході, ходили селами роздавали листівки «Геть від Союзу». Довелося ще більше вчити історію, але книжок було обмаль. Щось привозили від діаспори. Книжку про УПА можна було дістати одну на сорок людей. Ковтали за ніч, бо вже на ранок треба було передавати наступним.

— Я тоді почав у баби допитуватися, чи дід має якийсь стосунок до УПА, і вона потроху почала розколюватися, — пригадує Горбач.

Дітям Марія казала, що чоловіка забрали німці. Насправді Антін Горбач загинув у бою з НКВС. На фото він в однострої, з карабіном і мазепинкою на голові. Молодий і красивий. Онук хотів розшукати його могилу. Знав лише, що після загибелі діда вивезли на опізнання під Лопатинську в'язницю, але вночі партизани викрали його тіло й поховали як християнина. Дружині переказали, що Антін похований у панському саду, а в головах у нього росте береза. Де саме той панський сад — говорити відмовились, бо НКВС забрав би й родичів.

Горбач довго шукав той панський сад, але не знайшов. Натомість створив Товариство пошуку жертв війни «Пам'ять».

— Я би дуже хотів, щоб діда знайшли. Важко на серці від думки, що хтось уже перекопав його могилу і повикидав його кістки.

Невпокоєні

За 13 років шукачі знайшли понад півтори тисячі останків. Частина передали рідним. Більшість перепоховали. Деякі досі між світами — для них забракло місця на кладовищах.

У містечку Івано-Франкове на високому пагорбі, в самісінькому центрі міста, усміхається папа Іван Павло II. «Не бійтеся» — закликає з п'єдесталу. За ним стоїть білосніжний костел XVII століття — найдавніша тутешня пам'ятка.

У підземеллях цього храму зберігаються останки Констанції Чарторийської — матері останнього короля Польщі. Останніми роками тут лежать ще кількадесят маленьких чорних трун. Це останки вояків, яких немає де поховати.

Проблема виникла ще 2005-го, під час першої ексгумації. У селі Хмелева Золочівського району знайшли останки солдатів Червоної Армії, які загинули у 1941-му. 14 тіл і жодного цілого скелета — доклалися чорні копачі.

Перепоховати останки шукачі хотіли на сільському цвинтарі Хмелевої.

— У нас своїх немає де ховати, а ви ще чужих хочете, — відповіли тоді товариству «Пам'ять» у сільраді.

Бійців поховали у Бродах — на кладовищі при виїзді з міста.

Немає де перепоховувати переважно червоноармійців і українців. Із німцями, поляками, а також бійцями Першої світової ситуація простіша.

Німецькими солдатами часів Другої світової опікується Народна спілка Німеччини з догляду за військовими похованнями. Такі діють у всіх країнах, де були бойові дії за участі Німеччини. Якщо шукачі натрапляють на німців — передають інформацію Спілці, а та дає дозвіл на пошукові роботи та ексгумацію. Перепоховують німців у селі Потеличі. Зараз їх там понад 15 тисяч.

Німці ретельно вели облік своїх солдатів. Кожен боєць мав жетон або носив на шиї ідентифікатор. Добра то прикмета чи погана, але жетон мусив бути. Стосувалося це й вояків дивізії СС «Галичина», тобто українців, які служили в німецькому війську. На жетонах було вказано порядковий номер солдата і підрозділ, наприклад: 14. Gal SS-Frw. Div., тобто 14-та Галицька добровольча дивізія СС. У німецьких архівах зберігають полкові книги, де навпроти номера солдата вказано його дані.

У польському війську теж були жетони, вони містили повну інформацію. Тільки от носили їх солдати вкрай рідко. Останки солдатів польського війська перепоховують у Мостиськах на старому міському кладовищі.

Бійців дивізії СС «Галичина» перепоховують між селами Червоне і Ясенівці. Там є збірний цвинтар, закладений у 1995 році самими вояками дивізії, які захотіли, щоб їхніх побратимів ховали з почеснями.

Вояків Першої світової шукачі знаходять рідко. Січові стрільці після боїв самі ховали полеглих побратимів. Австро-угорці теж. У 1930-х роках Австрія, Німеччина, Угорщина виділяли

польській державі, до складу якої тоді входила Галичина, кошти на впорядкування цвинтарів. Місця масових поховань досліджували, проводили розкопки і перепоховували полеглих. Для цього купували земельні ділянки біля цвинтарів і церков.

Червоноармійців товариство «Пам'ять» раніше перепоховувало то у Бродах, то в Раві-Руській.

— Позаминулого року ми поховали ще 25 солдатів. Поміж гробами десь поклали. Цього року хотіли знову, подивились, але там не було місця. Хіба що третім ярусом, — пригадує Любомир.

Польські провокації

Квітень 2017-го. Декілька поляків приблизно сорока років ідуть у село Грушовичі, поблизу Перемишля. У будівельних касках, рукавицях, захисних окулярах прямують на цвинтар із болгаркою в руках. Їхня ціль — двометровий монумент у формі арки, в центрі якої хрест, а на верхечку — тризуб.

— Гуп, — металева драбина гучно б'ється об пам'ятник.

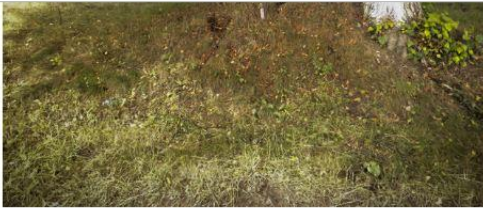
На його вершину спершу видирається здоровань у картатій сорочці. За ним — чоловік у футболці з перекресленим портретом Степана Бандери. Вмикають болгарку і гордо на камеру зрізають тризуб. Далі агресивно, один за одним, розбивають камені монумента. Усе це радісно фотографують і знімають на телефони їхні друзі.

До цього в Україні активно шукали й перепоховували останки польських вояків.

— У нас валять ваші пам'ятники, а ви з почестями перепоховуєте наших солдатів, для чого? — дивувалася делегація з Варшави кілька років тому, пригадує Горбач. Каже, тоді ще була можливість заспокоїти ситуацію, говорив про це польським політикам. Але зрізаний у Грушовичах тризуб став останньою краплею. Вже були готові дозволити на ексгумацію польських вояків на 2017 рік, але Горбачеві сказали «стоп».

Перед тим шукачам повідомили, що в одному з сіл Яворівського району поховано польського офіцера. У момент смерті з ним був німець, який

попросив селян поховати побратима. Люди дослухалися, поховали при дорозі. Доглядали могилу, доки в 1941-му прийшла радянська влада. Поховання знищили, поле віддали у приватну власність і переорали разом із могилію.

Згодом цей клапчик землі дістався місцевому мешканцеві. Шукачі почали дослідження і з'ясували, що тіло лежить просто під стодолюю,

де дід тримає сіно.

Горбач пішов до старожилів розпитувати, чи хтось щось знає про того бійця.

— Стефан його звати, він з Ярослава, але прізвища не пам'ятаємо, — розповіли йому ті. Шукач залишив свою візитівку. А за два тижні йому зателефонували.

— Знайшли ще одного чоловіка, який ховав те тіло. Каже, що прізвище поляка Левицький.

З іменем, прізвищем і місцем народження можна було б перепоховати бійця і шукати родичів, але події у Грушовичах усе перекреслили. Стефан Левицький із Ярослава як лежав під стодолюю, так і лежить. І, певно, лежатиме там іще не один рік.

— У політичній боротьбі історична правда, на жаль, заважає. Схоже, вона потрібна лише нам і нашим дітям, — сумно каже Горбач.

Бюрократія

Стоси паперів і місяці очікування. Найбільша перешкода для діяльності товариства «Пам'ять» — українське законодавство, каже Горбач. Дозвіл Міністерства культури на проведення пошукових робіт дійсний лише до кінця року. Якщо його видали 1 грудня, він діятиме ще рівно 30 днів. Так було у випадку з пошуковими роботами в Буську. Провести розкопки не встигли, бо випав сніг. Цьогоріч дозвіл отримали у травні.

Як керівник товариства, Горбач уже десять років звітує у Міністерство культури про діяльність організації. Описує, які проводив роботи і що знайшов. Каже, так міністерство відсіює організації, які лише прикриваються пошуком останків, а насправді шукають збагачення.

— Якщо звітують, що отримали дозволи на 10 населених пунктів і в жодному нічого не знайшли, то ясно, що вони шукали. А в нас 10 населених пунктів — і всюди знайдено 10-15 останків. Наші звіти такі вже десять років. Міністерство бачить, що ми не якісь «ліві». То дайте ж мені той дозвіл раніше, не тягніть до літа, — обурюється чоловік.

Буває, хтось випадково натрапляє на останки і кличе шукачів. Але для дозволу на ексгумацію треба мати дозвіл на пошукові роботи. От і мусять чекати того дозволу по кілька місяців, хоча усе вже знайдено.

— Вас не ображає ця бюрократія? — питаю.

— Понервуюся, покричу — і знову пишу-прошу. Окрім нас, того ніхто не зробить. Поглумляться й підуть далі, — відповідає.

Зі словом «глумитися» за тринадцять років роботи в шукачів назбиралося чимало асоціацій.

Меморіали

— Алло! Добрий день. Мені знайомі порадили до вас звернутися. У мене на городі лежить червоноармієць, Крижанівський. Можете забрати його на цвинтар? Нашо воно мені на городі здалося, — невпевнено пояснює чоловік на іншому боці дроту. Горбач обіцяє приїхати.

У селі Гостинцеве Мостиського району чоловік середнього віку веде за собою.

— То ту недалеко, — показує шукачам місце, яке йому дошкуляє.

Серед саду в зелені дерев стоїть хрест. На заіржавілій табличці — прізвище, ім'я, дата смерті.

Шукачі забрали хрест, почали копати. Дісталися кісток, половини скелета не було. Зате лежали змішані з ґрунтом штучні квіти — залишки вінка.

Виявилося, в радянські часи у селі розширювали дорогу й випадково зачепили цього солдата.

— Що побачили — зібрали й бігом закопали в того хлопа на городі, де їм було ближче. Видно, що спішили. А потім відзвітували в обком партії, приїхало начальство, кинуло вінок, випило по соточці та й поїхало. Решта останків і далі лежать окремо від Крижанівського, — розповідає Горбач.

Ставлення Союзу і до своїх, і до чужих солдатів було однаково байдужим, переконаний шукач. За 13 років роботи, каже, це головний висновок. Поховання ворогів режим знищував навмисно: валили технікою хрести, рівняли цвинтарі з землею, а зверху будували господарські споруди.

Не краща доля спіткала і своїх. Село Зозулі Золочівського району. Радянських бійців, які загинули в боях і шпиталях поблизу, поховали край села ще у 1944-му. А у 1980-х місцева влада взяла ґрунт упереміш з кістками й насипала дорогу, розповідає Горбач.

Шукачі знайшли два вцілілих поховання, що були при дорозі. Офіцера і рядового. Обое були в домовинах, бо збереглися рештки. Одну в ногах зрізав бульдозер, коли робив земляний насип для дороги. Іншу розтросив каток. У сільраді збереглися листи від місцевих людей, мовляв, там лежать радянські солдати, що ви робите? — перепоховайте їх спочатку, а потім робіть дорогу. В архівах Міністерства оборони РФ вказано, що ці вояки перепоховані в місті Золочеві на військовому меморіалі.

— Та дорога є досі. Її неможливо розібрати, бо висота дорожнього насипу під три метри. Знайдене ми перепоховали у Бродях. А на місці знахідки поставили гранітний хрест. На ньому золотими літерами написано, що це солдатам Червоної Армії, чие поховання було зруйноване радянською владою, — каже Горбач. — Міністерство оборони СРСР мало інформацію і схеми багатьох солдатських поховань, але їх ніхто не перепоховував. Лише формально писали, що бійця перенесено до військового

меморіалу. Можливо, через шалені втрати.

Тоді й не думали, що за 80 років хтось візьметься їх шукати.

Християни й нехристи

Нова війна дала нову роботу. Пошук і ексгумацію загиблих на Донбасі товариство «Союз "Народна пам'ять"» почало проводити ще у 2014-му, з першими боями.

— Якщо Україна поверне Донецьк і Луганськ, чи маємо ми шукати останки тих, хто воював по той бік фронту? — питаю.

Горбач замислюється.

— Є різниця між насильно «мобілізованими» і ватажками-терористами. Бо могли дати повістку і сказати: завтра прийдеш у військкомат. Не кожна людина, особливо молода, має силу волі відмовитися їм служити. А керівники — то терористи, там нема чого шукати і перепоховувати. Власне, чого ми перепоховуємо останки? Бо ми християни і це наша традиція. А вони чинили як нехристи. На їхній могилі не може бути хреста і почестей. Вони служили дияволу.

Про терористів шукачі мають власну історію. Ще за часів Януковича Євген Жилін, згодом керівник харківського «Оплоту», всіляко боровся із львівським товариством «Пам'ять». Називав «профашистською організацією», писав у Міністерство юстиції, позивався у судах. Рік не давав спокою, а потім притих.

Не зрадив присяги

Шукачі ніколи не отримували грошей за свою роботу. У 2014 році їх почала фінансувати область. Річний бюджет покриває лише транспорт, харчування, інструменти і все необхідне для перепоховань. Зарплат не передбачено — усі волонтери мають основну роботу. Розкопки проводять у вихідні.

— Хтось ловить рибу, хтось на кабана полює в лісі, хтось їде на шашлик. А ми шукаємо полеглих, відчуваючи в тому моральний обов'язок. Бо завтра прийде мародер і пограбує мертвих солдатів, — каже Горбач.

Жахів чи містики в житті шукача немає. Хоча приводів співпереживати — вдосталь. Яюсь в одному селі вони знайшли єврейські останки. Люди лежали в ряд горілиць. Поруч розсипано гільзи. Вочевидь, у такому стані нещасні очікували на розстріл. Одна жінка тримала на руках кількарічну дитину, закривши їй очі долонею.

Можливо, через емоційну складність роботи нові члени товариства напрямок перепоховання обирають рідко. Один із двадцяти. Решта займаються військово-історичними

реконструкціями чи знімаються у фільмах.

Горбач ніколи не шкодував, що пішов далі. 2014-го, після подій в Іловайську, він отримав повідомлення, яке досі зберігає в телефоні. Невідомий номер, лише одне речення:

«Дякую за вашу роботу, завдяки їй я досі в АТО і не зрадив присяги».

[Репортаж створений за підтримки Посольства Королівства Норвегія в Україні. Погляди авторів не обов'язково збігаються з офіційною позицією уряду Норвегії.]

репортаж, історія, пам'ять

Текст

Ірина Саєвич

Фото

Ірина Саєвич